Бүгү чурттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетингеН

1951 март 30 пятница № 63 (2237)

ӨРТӨӨ 20 КӨП.

Бо хүнгү солунда:

ВКП(б) ОБКОМУНУҢ БЕШКИ ПЛЕНУМУ. Часкы тарылганы чорудары, областың партия организациязының сорулгаларының дугайында ВКП(б) обкомунуң секретари Н. Я. Дьяковтуң илеткели (1—2 арыннар).

Часкы тарылгага белеткелдер талазы-биле үлегерлиг ужуражыр (2 арын).

А. Глотов—Тарааның өртөөнээр аарыынга удур хораннаан үрезиннерни чажары (2 арын).

К. Матвеев—чылгы малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр болгаш аттарны тарылгага белеткээр (3 арын).

С. Фатеев — Саян дагларының эдээнде (3 арын).

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер Министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Областың алды дугаар кышкы спартакиадазы (4 арын).

Коммунист бүрүзүнүң идепкейлиг чоруун бедидер

Ленин—Сталинның партиязы болза, идепкейлиг бодангыр, бот-тывынгыр, чаа чүүлдү чогаадып тып турар, дириг амыдыралда чурттап турар дайынчы организация болур. Партийжи амыдыралга бүгү коммунистер калбак бот-тывынгыр чоруу-биле идепкейлиг киржирин көрүп турар демократтыг централизмниң принциви партияның организастыг тургузуунуң үндезини болуп турар.

Большевикчи демократизм — хөделиишкиннің демократизмни. **«Бис демократияны партийжи массаның идепкейлинн болгаш медерелдинн бедидери кылдыр, партийжи массаны чүгле айтырыглар шиитпирлеп чугаалажырының херээнге эвес, а харын ажылды удуртурунче үргүлчү хаара тудары кылдыр билип турар бис»** — деп эш Сталин чугаалаан.

Эге организация бүрүзүнүң ажыл-чорудулгазы, ооң масса-биле харылзаазы, ооң калбак масса ажылчы чоннарга саңылдары, ооң организакчы болгаш угландырыкчы роли чүүден хамааржырыл дизе, ооң ажылынга партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының кайы-сыре идепкейлиг киржип турарындан хамааржыр.

Коммунизмниң тиилелгези дээш демиселде, ажыл-агый культура тургузуушкуннуң бүгү адырларында партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының идепкейлиг чоруу үзүк чок өзүп турар.

Коммунистер массалар ортузунга политиктиг ажылдарны чорудуп турар, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүң дугайында, бистиң Төрээн чуртувустуң күчүзүн быжыглаар дугайында патриоттуг сагыш човаашкынның чижектерин көргүзүп турар. Чүс-чүс, муң-муң коммунистерге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан. Сталинчы шаңналдарны тыпсыр дугайында чоокта чаа парлатынып чарлатынган чазактың доктаалында дыка хөй коммунистерниң аттарын совет улус күзелдии-биле көрген. Оларның аразында — бүдүрүлгелерниң чуртта билдингир чаартыкчылары Л. Корабельникова, Ф. Кузнецов, Ф. Ковалев, В. Захаров, М. Зинуров, И. Семенов, П. Зайченко, И. Карташев, Ага Неймат-улла, К. Борин, А. Оськин, Л. Гунина болгаш оон-даа өскелер бар.

Москваның, Ленинградтың, Уралдың Донбасстың, Сталинградтың, Бакунуң, Кузбасстың бүдүрүлгелеринде, Кубаньниң, Поволжьениң, Украинаның, Сибирьниң болгаш чурттуң өске-даа районнарының колхозтарында, МТС-инде, совхозтарында коммунистер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн моон соңгаар бедидери дээш, техниканы чөп эки ажыглаары дээш социалистиг чарыштың идепкейлиг эгелекчилери болуп үнүп турарлар. Коммунистерниң инициативазыбиле коммунизмниң улуг тудугларының чагыгларын хуусаа бетинде, бедик шынарлыг күүседири дээш чарыш калбарган.

Куйбышевтиң болгаш Сталинградтың суг күүү-биле ажылдаар электростанцияларының, Волга-Дон каналының, Кол Туркмен каналының болгаш коммунизмниң өске-даа улуг тудугларының тудукчулары — коммунистерниң хүнбүрүде хайныышкынныг ажыл чорудулгазы долузу-биле көстүп турар.

Коммунистиг тудуушкунда чаа-чаа чедиишкиннер дээш партияның улуг демиселинге коммунистер катыжып турарлар. Иштики амыдыралы бедик идейде, эки шынарлыг чоруп турар, чүгле ындыг эге организацияларда партия кежигүннери болгаш кандидаттар бодунуң мурнакчы ролюн чедиишкиннинг боттандырып турарлар. Кайда партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының политиктиг деңнелин бедидер дугайында үргүлчү сагыш човап турарыл, кайда партия чырыдыышкынының херээ эки тургустунганыл, кайда организацияның ажылдарының кол айтырыгларын шиитпирлеп чугаалажыры-биле партия хуралдарын чыылдырып турарыл, ында коммунистерниң инициативазы болгаш идепкейлиг чоруу дүрген өзүп, сайзырап турар.

Ам үеде эртип турар элээн хөй областарда болгаш районнарда партия конференциялары партийжи-политиктиг, партийжи-организастыг ажылдарны күштелдирер, бүгү коммунистерни партийжи амыдыралга идепкейлиг киириштирер сорулгага улуг кичээнгейни салган. Аңаа партияның иштики демократиязы, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры улуг ужур-дузаны берип турар. Ол айтырыгларны чедир үнелевейн турар партия комитеттери шын, чөп шүгүмчүлелге таваржып турар. Чижээлээрге, Кострома хоорайының партия конференциязынга «Рабочий металлист» заводта, Молотов аттыг фабрикада, шуугай кылыр заводта болгаш өске-даа бүдүрүлгелерде партия организацияларының хуралдары чогуур өйүнде чыылбайн турарын, белеткел чокка, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелдиң калбарылга чокка, чавыс идейлиг деңнелге эртип турарын айыткан. Дыка хөй коммунистер идепкейлиг партийжи ажылдан, организацияның мурнунда турар сорулгаларындан шуут аңгыланган турган ындыг практиканы тургузуп болбазын партия конференциязы хооркомга шын айыткан.

Организацияның идепкейлиг ажыл-чорудулгазынга партия кежигүннерин болгаш кандидаттарын киириштирериниң чугула чепсээ болза, партия даалгазы болур. Бодунуң организациязынга ажыл, партия даалгаларын күүседири коммунист бүрүзүнүң бир дугаргы чугула хүлээлгези болур. Партия кежигүннери болгаш кандидаттар бодунуң организациязының даалгаларын күүседир талазы-биле практиктиг ажылга большевикчи каңналыышкынның ёзулуг школазын эртери ол болур болгаш массаларның удуртукчузу, организакчызы болур билиглерин оон ап турар.

Организацияның мурнунда турар ажыл-агыйжы политиктиг сорулгаларны барымдалааш, партия даалгаларын коммунистерге бээр ужурлуг. Коммунист бүрүү-биле хууда чугаалажып көөрү, сургаары, даалгаларның күүселдезин хынаары — партия удуртукчузуның эң чугула хүлээлгези болур.

Коммунистерге большевикчи негелдени кылыры — хүн-бүрүнүң туруштуг кижизидилге ажылы болур, ындыг турбужа, чамдык черлерде ону холгаарып администрастаар чорук-биле солуп, партия кежигүннеринге болгаш кандидаттарынга хөй санныг партия хемчегларын көргүзүп, а чамдык кежигүннерни улуг чылдагаан чок черге партиядан үндүрер чоруктар бар. Бурят-Монгол АССР-ниң партия организацияларында ындыг практика нептерээн турган.

Кайда хооркомнар болгаш райкомнар бодунуң бүгү ажылының талазы-биле партияның калбак массаларынга даанганыл, ында партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг амыдырал бедик деңнелдиг болур. Большевикчи удуртулганың уран-мергени чүдел дизе, бүгү коммунистерни идепкейлиг ажылдарже хаара тударында, оларны дамчыштыр масса ажылчы чоннар-биле харылзааны калбартыр болгаш быжыглаарында.

Большевикчи удуртулганың ол чугула негелделериниң дугайында чамдык партия комитеттери уттуп турар. Хооркомнар болгаш райкомнар ажылдакчылары эге организацияларга эвээш барып турарын, коммунистер-биле кошкак харылзажып турарын Чита хоорайның партия конференциязы айыткан. Свердловск хоорайның Куйбышев районда партия организациязының конференциязынга болгаш чамдык өске-даа конференцияларга кудуку организацияларбиле райкомнарның болгаш ооң ажылдакчыларының харылзаазының кошкааның дугайын база-ла айыткылаан.

Бистиң партия бодунуң бүгү кежигүннериниң сеткил-сагыжының, хөделиишкининиң болгаш сагылга-чурумунуң чаңгыс аай болуп турары-биле күштүг. Партиянң эге организация бүрүзү быжыг болган тудум-на, коммунист бүрүзүнүң идепкейлиг чоруу бедик болган тудум-на коммунистиг тудуушкуннуң бүгү адырлары улуг чедиишкиннерлиг болур. Партия бодунуң кежигүннериниңден совет тургузугнуң амыдыралчы үндезини болур партиялың политиказының идепкейлиг чорудукчулары болурун негеп турар. **Кым бодунуң партия организациязында ажылдап турарыл, кым бодунуң күзелдерин партияның күзелдери-биле холбаштырып катыштырарын бодунуң хүлээлгези кылдыр санаарыл, база партия-биле кады хөделирил, чүгле ындыг кижини бистиң партияның кежигүнү кылдыр санаар ужурлуг** деп эш Сталин өөредип турар.

Партияның шиитпирлерин күүседири дээш хүн-бүрүдеги, күжениишкиннинг демисел—коммунист бүрүзүнүң алдарының херээ болур болгаш партийжи бедик хүлээлге болур. Идепкейлиг партийжи амыдыралга партияның кежигүннерин болгаш кандидаттарын киириштирбишаан, оларның бот-тывынгыр чоруун болгаш инициативазын сайзыратпышаан, партия организациялары массалар-биле харылзаазын оон-даа артык быжыглаар, коммунистиг тургузуушкуннуң ол улуг сорулгаларын боттандырар талазы-биле бодунуң бүгү ажыл чорудулгазын оон-даа артык бедик көдүрүп шыдаар.

(«Правданың» мурнуку үүлү).

ВКП(б) обкомунуң бешки пленуму

Часкы тарылганы чорудары, областың партия организациязының сорулгаларының дугайында

ВКП(б) обкомунуң секретари Н. Я. Дьяковтуң илеткели

— Тыванның ажылчы чоннарынга партия болгаш совет чазак канчаар-даа аажок улуг дузаламчыны чедиргени-биле областың партия организациялары 1950 чылда көдээ ажыл-агый ажылдарын эң эки агротехниктиг хуусааларда элээн организастыг чорударын хандырган деп илеткелчи чугаалаан. Көдээ ажыл-агыйның байлактыг техниказы-биле хандыртынган колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар тарылга шөлүн улгатырган, чазын чажар тарааларны белеткээн черлерге тарыырының хандырылгазы өзүп, черни болбаазырадырын эки-житкен болгаш колхозтарның хөй кезии ховуларның дүжүдүн бедиткен. Бодунуң ажыл-ишчи херээнің техниказынга мергежил алган болгаш стахановчу күш-ажылдың үлегерин көргүзүп турар көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының саны өскен.

Чадаана МТС-те область Совединиң депутады коммунист эш Щербининниң баштаан мурнакчы бригадазы чымчак черже шилчиткен 2239 гектар черни ажылдап кылган, азы планын 162 хуу күүседеткен. Бии-Хем МТС-те эш Тершининниң баштаан трактор бригадазы чымчак черже шилчиткени-биле 15 аът күштүг трактор бүрүзүнге-ле 532 гектар онаажыр кылдыр ажылдааннар. Мурнакчы тракторист эш Небылицын (Шагаан-Арыг МТС-те) АТЗ-НАТИ деп трактор-биле ээлчегде 937 гектар черни аңдарган болгаш 254 гектар кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 19,6 центнер дүжүттү алырын хандырган.

Агротехниктиг хемчеглерниң комплексилиг арга-аргаларын ажыглап турган хову ажылының бригадалары бедик дүжүттү чеьдип алган. Чижээ, Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң эш Петенев удурткан бригада 287 гектар шөлдүг кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 20,5 центнер дүжүттү, Бии-Хем районда Кочетов аттыг колхозтуң Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Парыңмаа удурткан хову ажылының бригадазы 306 гектар шөлдүг кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 19 центнер дүжүттү алган. «Күш-ажылдың хостуу» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу эш Хунажык 43 гектар шөлдүң гектар бүрүзүнден 28 центнер кызыл-тас дүжүдү алган.

Көдээ ажыл-агыйның механизастаашкынының күштелгениниң, партия организацияларының көдээ ажыл-агыйны удуртурунуң талазы-биле ажылдарның дуржулгаларының чыылганының түңнелинде дыка хөй районнар (Каа-Хем, Таңды, Бии-Хем, Кызылдың көдээ, Улуг-Хем болгаш оон-даа өскелер) эки дүжүттү өстүрүп ап, күрүнеге тараа дужаалгазын болгаш МТС-терге натур төлевирни хуусаазының бетинде эрте санашканнар.

Ындыг-даа болза, көдээ ажыл-агый чылының области ичити түңнелин алырга багай болуп турар.

Элээн хөй районнар, ылаңгыя Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Тес-Хем районнары чавыс дүжүттү алган. Ол районнарның болгаш областың өске-даа барыын талазы районнары чазактың доктаадып каан дүжүт планын ап шыдаваан, боттарын үрезин-биле хандырбаан, малга чем фондузун тургуспаан болгаш күш-хүнге дыка эвээш тарааны база акшаны алганнар.

Оон ыңай илеткелчи МТС-терде, колхозтарда болгаш совхозтарда часкы тарылга белеткелиниң дугайын тодаргай чугаалаан.

Машина-трактор станцияларының мурнунда улуг сорулгалар туруп турар, олар март 15-ке чедир часкы тарылга белеткелин доозар, колхозтар-биле керээни чарар болгаш көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидериниң, машина-трактор парктарын, колхозтарның тыртар күжүн болгаш МТС-терниң бүгү курлавырларын бүрүн ажыглаарының хемчеглерин алырын чорудар. Колхозтарның улгатыр катышканы-биле холбаштыр трактор бригадаларының хемчээлин эде көөрүн, трактор бригадаларынга бүдүрүлге онаалдаларын чедирерин, колхозтарның хову ажылының бригадаларының планы-биле холбаштырарын, ажылга ээ харыысалга чох чорукту узуткаарын база көдээ ажыл-агыйның кол үелериниң аайы-биле трактор бригадаларының, колхозтарның хову ажылының бригадаларының ажыл планын тургузарын ону бригада бүрүзүнге чедирерин чорудар.

Ол сорулгалар канчаар күүсетинип турарыл?

Чадаана МТС (директору эш Навоэнов) март 10-да тракторлар болгаш кожулда херекселдериниң септелгезин дооскан. Ындыг-даа болза, колхозтар-биле керээ чарарын ам-даа доосаан. Хереглезе чогуур керосинниң үүгле 16,3 хуузун болгаш чөгенчиг эвээш бензинни сөөртүп алган.

Сүт-Хөл МТС (директору эш Соловьев) тракторлар болгаш кожулда херекселдерин эки шынарлыг кылдыр дооскан. Андазыннарда предплужниктерни четчелээн, чугула хереглетинер кывар үүлдерни сөөртүп, трактористерни белеткеп алган болгаш колхозтар-биле керээлерни чарарын дооскан.

Ындыг-даа болза, МТС-терни ниитизи-биле алырга часкы тарылга белеткелди ам-даа таарымча чок чоруп турарын миннир ужурлуг. МТС-терде март 10-га чедир капитал септелге-биле 11 тракторлар, 85 трактор андазыннары, 40 сеялкалар, 44 культиваторлар септетинмээн артып турар. Ылаңгыя Бии-Хем МТС-зинде 12 тракторлардан үүгле 5 трактор капитал септелгени эрткен, аар-саар септелге-биле 15 тракторну септээр тургаш, 12 септеп алган болуп турар. Ол МТС-те тракторлар андазыннарының, сеялкаларның болгаш культиваторларның септелгезин планга удур 45—53 хуу күүседеткен. Кызыл-Мажалык МТС капитал септелге хереглээр тракторларның үүгле чартык кезиин септээн, ол МТС-те септелгениң шынары чөгенчиг чавыс, элээн хөй септээн тракторларны часкы тарылгага белен деп санап болбас. Бай-Тайга МТС-тиң септелгезиниң шынары база-ла хедергей четпес болуп турар. Септетинген деп санап турар көдээ ажыл-агый машиналары ажылга ам-даа белен эвес. МТС-тиң директору эш Дежнев ажыл херекке ээ харыысалга чок чорукту үндүрүп турда, ВКП(б) райкому болгаш райкүүсөм четпестерни узуткаарынга хандыгдаа хемчеглер албайн турар. Өске-даа МТС-терде тракторлар болгаш кожулда херекселдериниң септелгези ындыг янзылыг турар. Ол херек чок Шагаан-Арыг МТС-тиң директору эш Гордей хереглээр чорукче шилчип, септелчилериниң холу-даа мырыңай дегбээн ийи трактарларны септетингенинге киир санап турган.

Септелгениң шынарын контрольдаар талазы-биле областың көдээ ажыл-агый эргелели (начальниги эш Цевменко) кедергей четпес ажылдап турар.

Областың көдээ ажыл-агый эргелели, партия райкомнары, райкүүсөмнары, МТС-терниң директорлары, оларның политик талазы-биле оралакчы директорлары МТС-терниң часкы хову ажылдарының белеткелин хынаарынче кирип, септелгениң шынарынга шыңгыы кичээнгейни салып, бар четпестерни дүрген узуткаарынга хемчеглерни алыр. Мурнунда трактористерге ажылдап турган трактористерни МТС-терже дедир эгидип, ВКП(б) райкомнарының бюрозунга МТС-терниң, совхозтарның доктаамал трактор бригадаларының кежигүннерин (трактористерни, бригадирлерни, учетчик-заправщиктерни болгаш прицепщиктерни) бадылаар.

Часкы тарылга үезинде бүрүн четчир санныг кывар-чаар материалдарны сөөртүп алырын хандырар, трактор бригадаларынга кывар-чаар үүлдерни кудуп бээр көжүп чоруур тергелерни, чепсек-херекселдерни, чепсеглелдерни болгаш артык кезектерни хандырып бээр. Тарылга үезинде тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының техниктиг ажаалгазының графигин бригада бүрүзүнге тургузуп, автомашинага көжүп чоруур мастерскаяларны белеткээр болгаш хову турлагларынга бүгү трактор бригадаларының ажылдакчыларының таарымчалыг чурттаар вагончиктерни тударын хандырар херек.

Трактор бригадаларының часкы тарылгага чедиишкиннинг ажылдарының шиитпирлиг негелделери күш-ажылды чөп организастаарындан болур. Ынчаңгаш, ажылының шынары кончуг эки трактор бригадаларын, комсомолчу-аныяктарның бригадаларын, ол ышкаш ажылдың кандыг бир хевиринге тускай мергежээн агрегаттарны четчелээринче кол кичээнгейни салыры эргежок чугула. МТС-терниң болгаш совхозтарның мурнакчы бригадаларының социалистиг хүлээлгелери-биле боттарынга алган үнелиг эгелекчи саналдарны калбаа-биле нептередип тургаш, 15 аът күштүг трактор бүрүзүнге чымчак черже шилчиткени-биле 800 гектардан эвээш эвести ажылдап, кывар үүлдү камнап, гектар бүрүзүнден 22—25 центнерден куду эвес дүжүттү өстүрүп алырын чеьдип алыр. Бай-Хаак МТС-тиң трактористери эш Безбородкиннің эрткен чылда бир ажыл хүнүнде 100 гектар кызыл-тас чаштырып турган шаг графигиниң дуржулга ажылын калбаа-биле нептердир херек. Белдирлештир чаштырар арга-биле тарааны хөйну чажарын болгаш кызыы одуруглай чажарын чорудар херек.

Часкы тарылгага машина-трактор парктарын шын болгаш бүдүрүкчүлүг ажыглаары күрүнеңиң эң чугула сорулгазы болур. Ол сорулганы шиитпирлээрде партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан МТС-терни хүн-бүрүде оперативтиг удуртурундан, трактор болгаш хову ажылының бригадаларының кады ажылдажылгазын таарыштыр тургусканындан, МТС-тербиле колхозтарның аразында керээ хүлээлгезин катай ажылдап кылырындан, шыңгыы сагылга-чурумну турузарындан, бригадаларда ажылдың шыңгыы хүн чурумундан болгаш бодунуң керээнге ак-сеткилдиг кызымак ажылдаар чоруундан хамааржыр.

Бо чылын колхозтарның тарылга шөлү дыка улгадыр. Ынчангаш, партияның, советтиң болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтарны удуртуру элээн квалификастыг, ханы болгаш тодаргай болур ужурлуг.

Каа-Хем районда ВКП(б) обкомунуң кежигүнү эш Елисеев баштаан «Октябрь 14 чыл ою» колхоз март 10-да 1647 центнер үрезинни уруп алган ийик-пе азы планын 150 хуу күүседип арыглаарын болгаш үнүүчелин хынап алган, 177 килограмм пырейни болгаш 240 килограмм люцеринаны тарыры-биле бастыргаш белеткеп алган, бүгү көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселин (17 аът андазынын, 43 коъш чиик илиирни, 22 аар илиирни, сеялкаларны, тергелерни, хомуттарны болгаш өске-даа херекселдерни) бүрүн септеп алган. Ол колхоз шөлдерде 2000 шанак өдекти болгаш өске-даа удобрениелерни төккен. Хову ажылының бригадазы бүрүн четчелетинген; бүдүрүлге болгаш ажыл планын кылып, колхозтуң баштаар черинге бадылаан; бригадага чер участогун, тыртар күштүү транспорт херекселдерин көдээ ажыл-агый чепсектерин быжыглан берген.

Бии-Хем районда «Искра» колхоз көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдерин септеп дооскан болгаш үрезиннерни арыглааш, үнүүчелин хынап, бүрүн уруп алган. Хову ажылының бригадазын четчелеп тургускан болгаш часкы тарылга үезинде чижек ажыл планын кылып алган.

Ындыг-даа болза, колхозтарны ниитизи-биле алырга часкы тарылга белеткелин дыка четпес чорудуп турар. Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Бай-Тайга районнары дыка чыъдып каап турар. Ол районнарның удуртукчулары артельдерниң отчёттарын чогуур өйүнде кылырынга санакчы ажылдакчыларны дузалаарыбиле колхозтарже чорутпаан. Үүгле мындыг чылдагааннар-биле бүдүрүлге болгаш ажыл планнарын кылып тургузары бүтпейн узамдыгып турар.

Үрезин уруушкунунуң талазы-биле база-ла эки эвес болуп турар. Колхозтарда үрезиннер уруушкуну мүн-не чүгээр. Районнарны тус-тус ап көөр болза, ниити байдал мырыңай өске болуп турар. Чижээ, Чаа-Хөл районнуң колхозтары үрезин уруушкунунуң планын чүгле 58,2 хуу, Чөөн-Хемчик—66,8 хуу, Барыын-Хемчик —75,6 хуу күүседеткен. ол ышкаш бедик дүжүт алган Улуг-Хем районнуң колхозтары безин үрезин уруушкунун 85,3 хуу күүседип алган болуп турар.

Улуг-Хем районда «Искра» колхозтуң үрезини 70 хуу четпейн турар, ооң иштинден 35 центнер кызыл-тас үрезини чок болуп турар. Таңды районда «Победа» колхоз үрезинни чарыгдааныбиле ам 33 тонна үрезин четпейн турар. Ындыг хевирлиг байдал Бай-Тайга болгаш областың өске-даа районнарында бар болуп турар.

Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарында кызыл-тас, арбай, сула үрезиннери четпейн түрар болгаш картофель, хөй чылда үнер сигеннер, ногаа культуралар үрезиннери чок болуп турар. Олар четпес үрезиннерни четчелеп тыптынар дугайында чогуур хемчеглерни албайн турарлар. Бар үрезиннерни тарылга кондициязынга чедир арыглаарын болгаш тарылгага таарышпас үрезиннерни сорттуг үрезинге солуурун организаставаан. Ол ышкаш байдал Эрзин, Өвүр районнарында бар.

Элээн хөй районнарның удуртукчулары колхозтарны боттарының үрезиннери-биле хандырарын херексевейн, чамдык колхозтарның баштаар черлериниң чыл бүрүде күрүнеден үрезин чээлизи алыр дээр, азырадыксаар хөңнүг хоралыг чорукту узуткаарынга чогуур хемчеглерни албаан. Колхозтарның үрезин участоктарын тускайлап, ооң ажаалгазын эки организастаарынче кичээнгейни салып, бүгү артельдерни боттарының үрезини-биле хандырарын ВКП(б)-ниң Төп Комитеди болгаш совет чазак бодунуң шиитпиринге чаңгыс удаа эвес айтып келген. Колхозтарның баштаар черлериниден болгаш бүгү колхозчулардан үрезиннерни тарылгага эки шынарлыг кылдыр тургузарын, ону чарыгдап төтчегээр чоруктан камгалаарын болгаш үрезиннерни кайы хамаан чаш базаарлаар колхозтар удуртукчуларын шыңгыызы-биле хемчег сөргүзерин негээр, база үрезин херээн большевикчи холга тудуп алырының өйү четкен. Үрезиннерниң арыглаашкынын, ооң үнүүчелин хынап көөрүн болгаш кондициялыг эвес үрезиннерни эки сорттуг үрезиннерге орнаар ажылды дүрген доозары чугула.

Колхоз бүрүзүнге четчир санныг үрезинниг болурунуң бүгү аргалары бүрүн бар. Районнарның үрезин ажыл-агыйының черлеринде, хоорайларның сорт четкилеринде болгаш дуржулга станциязында ам-даа 5483 центнер сорттуг үрезиннер бар. Үрезиннерни академик Т. Д. Лысенконуң аргазы-биле чажар мурнунда тарааның өртөөнээр аарыынга удур хораннаан, яровизастаан болгаш чылыдып кургаткан турары чугула.

Колхозтар часкы тарылгага көдээ ажыл-агый чепсек-херекселдериниң дериглериниң, транспорт херекселдериниң септелгезин болгаш тыртар күштериниң белеткелин четпес чорудуп турар.

—Оон ыңай эш Дьяковтуң чугаалаары—колхозтар тараа культураларының дүжүдүн ортумаа-биле гектар бүрүзүнден 13—15 центнерни, а суггаттыг черлерден—16—19 центнерни алыр ужурлуг. Картофельди гектар бүрүзүнден 125—145 центнерден эвээш эвести алыр ужурлуг бис. Ынчангаш комплексилиг агротехниктиң хемчеглерин бүрүн хереглээр болгаш колхозчу бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгаларын калбаа-биле ажыглаар херек. Бедик дүжүттү чеьдип алыры-биле часкы тарылганы 9—12 ажыл хүнүнде бедик агротехниктиг деңнелге чорудар ужурлуг бис.

Ол сорулганы чедиишкиннинг күүседиринге бисте бүгү аргалар бар. Колхозтарның ховуларынга эрткен чылга бодаарга бо чылын дыка хөй тракторлар, трактор сеялкалары болгаш көдээ ажыл-агый машиналары ажылдаар. Колхозтарның суггарылга бугаларын кылырынга МТС-тер 28 АТЗ-НАТИ деп тракторларны болгаш 4 «С—80» деп кожулда херекселдиг тракторларны сөөртүп эккеп турар. Совхозтарның машина-трактор парктары эрткен чылга бодаарга 20 хуу улгаткан. Бо чылын аңгыс болгаш кур чер аңдарылгазын хөйну белеткээн болгаш элээн хөй районнар бүгү тарылга шөлүнге четчир черни аңдарып белеткээн. Дыка хөй колхозтар боттарының үрезиннери-биле хандыртынып, үрезиннің камгалал фондузун тургускан. Механизаторжу каадырлар дыка көвүдеп турар.

Салдынган сорулгаларны чеьдип алырда элээн хөй практиктиг хемчеглерни күүседири чугула; тарылгага чурттуң удобрениезин төгер, хөрзүннү эки болбаазырадып ажылдаар, тарылга мурнунуң суггарылгазын чорудар, үрезиннерни арыглаар, тарааның өртөөнээр аарыынга удур үрезинни хораннаар, яровизастаар, чылыдып кургадыр, үрезинни белдирлештир болгаш кызыы одуруглай чажар арга-биле 5—7 сантиметр ханы кылдыр чажар, тарааны 2—3 катап суггарар херек. Дүжүттү бедидериниң бо хынатынган аргаларын колхоз бүрүзү чорудуп болур күштүг.

Агротехниктиг хемчеглерни тоовас чоруктарны шиитпирлии-биле узуткаары чугула. Көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери сиген шөлдүг тарылга ээлчештирилгезин чорударын болгаш шиңгээдип алырын, хөй чылда үнер сигеннериң тарылгазын калбартырын чеьдип алыр хүлээлгелиг.

Суггарылганы шын чорудары болгаш суггаттыг черлерни бүрүн ажыглаары—бедик дүжүт дээш демиселге тергиин ажык-дузалыг болур. Шык дээш демисел—бедик болгаш быжыг, туруштуг дүжүттерни алырының бир эң чугула чепсээ болур. Кышкы шыкты болгаш чазын эрээн сугларны ажыглавайн, бугаларда сугларны анаа-ла аксып турганының түңнелинде элээн хөй районнар (Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл болгаш Тес-Хем) чыл бүрүде он-он муң центнер тарааны чедир албайн турар. Ындыг турбужа, областың суг ажыл-агыйының болгаш көдээ ажыл-агый эргелелиниң удуртукчулары суггарылга четкилерин ажыглаарын чурумчударынга шиитпирлиг хемчеглерни албайн сандргай байдалга чедирген.

Колхозчуларның куш-ажылын элээн хөй районнар багай организастап турар. Ылаңгыя колхозчу херээженнерниң күжүн бүрүн ажыглаарынга болур чогуур байдалды тургуспаан. Тес-Хем районда «Кызыл тук» холхозтуң дуржулгазы-

(Уланчызы ийнги арында)

ВКП(б) обкомунуң бешки пленуму

Часкы тарылганы чорудары, областың партия организациязының сорулгаларының дугайында

Эш Н. Я. Дьяковтуң илеткелиниң төнчүзү

ның көргүзүп турары болза, херээженнерни артельчи күш-ажылга идепкейлиг киириштирери-биле таарымчалыг байдалды колхоз бүрүзүнге тургузуп болурун көргүскен.

Эш Дьяков бодунуң илеткелинге совхозтарда часкы тарылга белеткелиниң дугайын элээн калбарты чугаалаан. Областың совхозтары чер ажылын болгаш мал ажылын хөгжүдериниң сорулгаларын күүсетпейн турар. Ооң кол чылдагааны—багай удуртулгада. Бүгү совхозтарда ажыл-агыйжы эвес чорук колдап, эт-хөреңгиниң чогуур үчёду чок болуп, хүрүненің онаалгаларын күүсетпейн турар.

Бүгү совхотарда март 10-га чедир 1300 центнер үрезин четпейн турар, тракторларның дөрттүн бир кезээ, 15 трактор андазыннары, 5 сеялкалар септетинмээн болуп турар. Оларның септээн шынары чавыс. Совхозтарда агротехниктиг хемчеглер күүсетинмейн турар. Тракторларның ийи эвлечгде ажылдаарынга 39 трактористер четпейн турар.

Часкы тарылганың планын күүседирин болгаш бедик дүжүттү чеьдип алырын хандырары-биле совхозтар бо улус четпестерни узуткаарынче доп-дораан шыңгыы хемчеглерни алыр хүлээлгелиг болгаш кышкы агротехниктиг хемчеглериниң планын күүседир, чурттуң удобрениезин бүрүн ажыглаар, шыкты чогуур өйүнде базырар, суггарылга бригадазынга шилиндек ажылдакчылардан тургускаш, суггаттыг бүгү шөлдерни 2—3 катап суггарарын хандырар хереек.

Бистиң областың чер ажылында хуу ажылдыгларның бот-деңзизи ам-даа элээн хөй болуп турар. Бо чылын областың планының 20 хуузун хуу ажылдыг секторлар тарыыр ужурлуг. Ындыг турбужа хуу ажылдыг ажыл-агыйларның часкы тарылгазының белеткелиниң дугайы бисте тодаргай билдинмейн турар. Көдээ ажыл-агый эргелелиниң март 10-да медээзин ёзугаар алырга хуу ажылдыгларда үрезин 72,8 хуу урдунган болгаш көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдериниң талазы-биле кандыг-даа мөдээ чок болуп турар.

Часкы тарылганың үезинде масса-политиктиг ажылды чорудар талазы-биле партия организацияларының сорулгаларынче улуг кичээнгейни илеткелчи көрүндүрген.

Ажыл-агыйның чедиишкиннери, оларның быжыы болгаш үр болуру партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылды тургусканындан хамааржыр дээр дугайында эш Сталинның айтыышкынын кажан-даа уттуп болбас ужурлуг бис—деп эш Дьяков чугаалаан.

ВКП(б)-ниң Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл райкомнары партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылды онза багай чорудуп, ону ажыл-агыйның сорулгалары-биле шын дүүштүрүп чорударын чеьдип албаннар, ооң түннелинде бо районнарның колхозтары көдээ ажыл-агыйның көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле күрүне онаалгаларын күүсетпейн турар.

Колхозтарны эреңгей кыры-биле удуртур практиканы соксадыры чугула колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның партия организацияларының организакчы болгаш удуртур ролюн бедидер, коммунистерни бүдүрүлгениң шиитпирлиг участоктарынга таарыштыр тургузар болгаш мурнакчы ролюң боттандырарын олардан негээр. Районнарның удуртукчулары болза, колхоз, МТС болгаш совхоз бүрүзүнүң экономиказынче хандыр кирер четпестерни өй-шаанда илередир болгаш оларны чайладыр.

Партияның үш дугаар область конференциязы партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдың удуртулгазының деңнелин бедидерин, совет болгаш ажыл-агый организацияларының ажылын холгаарлаар чоруктарны соскадырын ВКП(б) ТК-ның февраль Пленумунуң, база ниитиниң продуктулуг мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планының дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның шиитпирлерин чугаа чокка күүседиринче угландырган масса-политиктиг ажылды ажылчы чоннуң ортузунга чорударын хандырарын ВКП(б) обкомундан болгаш райкомнардан негээн.

Областың партия организацияларының, ВКП(б) райкомнарының болгаш партия организацияларынга часкы тарылга үезинде эң чугула сорулгазы болза, колхозчуларны бедик дүжүттү алырынче, колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле моон соңгаар быжыдар дээш, көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнү дээш мобилизастаары болур.

Моон-биле чергелештир колхозчу суурларның тудуунун талазы-биле ажылды кошкатпас, харын улам дыңзыдары чугула, областың ажылчы чонун мал ажылын хөгжүдер болгаш ооң продуктулуун бедидер талазы-биле даалгаларны ажыр күүседиринче мобилизастаар.

Эш Н. Я. Дьяковтуң илеткелиниң талазы-биле саналдар

Илеткел доозулган соонда калбак санал-шүгүмчүлелдер эгелээн.

1951 чылда часкы тарылганы чорударының болгаш областың партия организацияларының сорулгаларының дугайында илеткел талазы-биле бир дугаарында ВКП(б)-ниң Бай-Тайга райкомунуң секретари эш **Доржу** сөс ап, районда часкы тарылга белеткелиниң чоруп турарын чугаалаан. Колхозтарга ажылдаар трактор бригадаларының составын эде көрүп, ВКП(б) райкомунга бадылап, оларның составынга коммунистерни, комсомолчуларны таарыштыр тургузуп, колхозтарда часкы тарылганың ажыл планын бүрүн кылган. Район үрезин белеткелин ниитизи-биле 95 хуу күүседип алган. Районнуң колхозтары, ында МТС часкы тарылгага апрель бирээде киреринге белен болгаш часкы тарылганы кыска хуусаада 10—12 хонукта доозарынга бүгү күштү эвилелдеп турар. Районда часкы тарылга белеткелиниң шынарының чавыс болуп турарын илеткелчи тодаргай айыткан, ол четпестерни узуткаар дугайында районнуң партия, совет организациялары шыңгыы хемчеглерни алгаш, чоокку үениң иштинде узуткап шыдаар. Ол ышкаш районнуң чамдык удуртур ажылдакчылары онаашкан ажылын харыысалга чок кошкак удуртуп турар, ылаңгыя, райкүүскомнуң даргазы эш Самдан, ВКП(б) райкомунуң секретари эш Очур олар арагаже хандып турар үүлдер бар. Районнарның удуртур каадырларын ВКП(б) обкомунуң бюрозу болгаш обалсть Совединиң күүскому эки таныжып көрбес, олар ның кандыг ажылга мергежилдиин бүгү тала-биле өөренмейн турары-биле бир ажылче ужугар, үргүлчү халаштырар чоруктарның четпестерин айыткан. Каадырларны ажылдарга таарыштырар талазы-биле ВКП(б) обкомунуң секретари эш Ортун-оол, ВКП(б) обкомунуң партия, профэвилелдер болгаш комсомол органарының килдизиниң эргелекчизи эш Иванов, ВКП(б) обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи эш Козленко оларның четпестерин пленумга демдеглээн.

Каа-Хем районда «Октябрь 14 чыл ою» колхозтуң даргазы эш **Елисеев** 1951 чылда часкы тарылганы бедик организастыг эртиреринің бүгү белеткелдерин чорутканын болгаш бедик дүжүт дээш демиселди хайныышкыныг белеткеп турарын чугаалаан. Районда «Кызыл-Тук» колхозту социалистиг чарышка кыйгыргаш, колхозчулар бедик хүлээлгелерни ап бир гадан ортумаа биле 20—25 центнер дүжүттү өстүрүп алырын болгаш малдың продукциязын бедидип, бир саар инектен ортумак чижек-биле 1360—1600 килограмм чедир сүт саалдазын, база бир хойдан 2 килограммдан эвээш эвес дүктү алырын хүлээнгеннер. Ол ышкаш тудуг талазы-биле тодаргай бот-хүлээлгелерни алган. Колхоз часкы тарылга белеткелин колдуунда дооскан-даа болза, үрезин арыглаашкыны болгаш кожулда машиналарының артык кезектериниң четпезинден чамдык белеткелдерниң доозулбазының айыткан. Кышкы агротехниктиг хемчеглерниң планының күүсетингенин, чурттуң удобрениелери өдекти, хүлүү белеткээнин болгаш часкы тарылгага кирер аъттарның күжүн курлап тускай немелде азыралга кииргенин демдеглевишаан, колхозтар-бүрүзү мал чеми болур хөй болгаш чаңгыс чылдарда үнер сигеннериниң, техниктиг культураларның тарылгазын калбартырының болгаш час кы үеде хар суун чөп ажыглаарының чугулазын чугаалаан. База колхозтар чаа-чаа культураларны, кат-чимисти тарып, колхозтарның орулгалыг адырларын көвүдедиринге партия организациялары кол кичээнгей салыр болгаш часкы хову ажылдарынга партийжи-политиктиг, организас-массалыг ажылды күштелдирерин айыткан.

ВКП(б) Өвүр райкомунуң секретари эш **Кара-оолдуң** чугаалааны болза: районда часкы тарылга белеткелдериниң талазы-биле үрезин уруушкунун ниитизи-биле 97 хуу күүсеткен, колхозчу сектор да үрезин бүрүн четчелетинген, ооң үнүүчелин лабораторга хынаарга 96,7 хуу болган. Районнуң партия, совет организацияларының мурнунда улуг сорулга салдынган, чүл дизе, бо чылын район тараа-биле боду хандыртынар ужурлуг, ынчангаш, 1951 чылда районнуң тарылга шөлү 25 хуу улгадыр кылдыр көрдүнген. Бо улуг сорулганы күүседирде амдыгааштан эгелээш часкы тарылгага доктаамал бригадаларның бүгү составын быжыглаар, күш-ажылдың организастаашкынын бедидери-биле партияның политик-массалыг ажылдарын улам-на күштелдирерин, ылаңгыя колхозтарда агротехниктиг курстарның ажылын эки жидерин оназалап айыткан. Ол ышкаш Өвүр районунга ВКП(б) обкомунуң болгаш облкүүскомнуң талазындан боттуг дузаламчыны чедирип турарының кошкаан шүгүмчүлээн.

Каа-Хем районда Сарыг-Сеп МТС-тиң директору эш **Зайцев** — МТС-тиң ажылында чедиишкиннерни айытпышаан районда болгаш МТС-те часкы тарылга талазы-биле белеткелдиң, чамдык четпестерин илереткен. Сарыг-Сеп МТС тракторлар септелгезин ам-даа бүрүн дооспаан, ооң кол чылдагааны тракторларның артык кезектериниң чогунда болгаш областың көдээ ажыл-агый эргелели МТС-терни акшаландырар талазыоиле биче-даа сагыш салбайн турарында. Ооң ужурунда МТС-тиң септелге ажылы хожудап, чогуур өйүнде күүсетинмээн. Районда чамдык колхозтарда тараа бастырылгазын амдыгаа чедир дооспайн, тарылга белеткелинге моондак таварыштырып турарын демдеглевишаан, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң, ооң МТС-тер килдизиниң (эш Чудиновтуң) МТС-терни ёзулуг удуртпайн, МТС-терге баргаш үүгле лекциялар номчуп кааш кандыг-даа боттуг дуза чедирбейн кээп турарын шыңгыы шүгүмчүлээн.

ВКП(б)-ниң Чөөн-Хемчик райкомунуң секретари эш **Дилгижектің** чугаалааны болза: районда часкы тарылга белеткели доозулбаан. Көдээ ажыл-агый машиналарындан андазыннар—20 ажыг хуу, илиирлер—88 хуу септетинген. Чамдык Колхозтарга болган хыналдадан алгаш көөрге, андазыннар, илиирлер 20—30 хуу септетинген болгаш үрезин арыглаашкыны 69 хуу болгулаанын айыткан. Оон ыңай эрткен чылда колхозтар чөгенчиг куду дүжүт алган, тарылганың хуусаазын узадып, чайгы ажаалгазын чогуур өйүнде чорутпаанын, ылгаңыя эрткен чылын «Кызыл тараачын», «Искра» колхозтар тарылгазын июнь 21—26 хүннеринге чедир чорудуп тургын, ындыг чоруктарны бо чылын болдурбас дугайында колхозтарга ажылдаар трактор бригадаларының составын ВКП(б) райкомунга бадылап, часкы тарылганы кыска хуусаада эки шынарлыг доозарын айыткан.

ВКП(б) Сүт-Хөл райкомунуң секретари эш **Агбаанның** демдеглээни болза: колхозтарда часкы тарылга белеткели ам-даа доозулбаан. Районда ам-даа 20 ажыг тонна үрезин урдунмаан, ылаңгыя хуу ажылдыг ажыл агыйларда онза четпес чоруп турар. Часкы тарылга белеткелиниң бригадаларын тургузуп, ында партия, комсомол бөлүктерин организастап, часкы тарылганың үезинде политик-массалыг ажылдарның планын чогаадып ыылган. Тарылга белеткелинде четпестерни дарый узуткаары-биле партияның политиктиг, организастыг ажылдарын дыңзыдарын айытпышаан, часкы тарылганың чепсек-херекселдерин септээринге чугула хереглетинер демир материалдарны облпотребсоюзтуң хандырбайн турарын, ол ышкаш ВКП(б) обкомунуң болгаш облкүүскомнуң удуртулгазының чамдык четпестерин чугаалаан.

ВКП(б) обкомунуң административтиг килдизиниң эргелекчизи эш **Талганчык**—Чөөн-Хемчик районда часкы тарылга белеткелиниң чоруп турарының дугайында кол-хол четпестерни тодаргай айыткан. Тарылга белеткелин районда колхозтарның болгаш МТС-тиң партия организациялары эки удуртпайн, партияның политик-массалыг ажылын кошкадып, үүгле ажыл-агый айтырыгларынче колдап турар. Чижээ, «Октябрь 30 чыл ою» колхозта партия эге организациязының секретари эш Лопсаңчап партийжи-политиктиг, организас-массалыг ажылды ажыл-агый айтырыглары-биле солуп турар четпес практиканың барын, күш-ажылдың организастаашкынының кошкаан, ылаңгыя херээжен чоннуң колхозчу күш-ажылынга киржилгези дыка куду, ол-ла «Октябрь 30 чыл ою» колхозта 70 ажыг кижи минимум күш-хүннерин ажылдап албаан. Колхозчу херээженнерни күш-ажылынга Сталин аттыг колхозта эки организастап, ында херээженнериниң тускай бригадазы колхозчу амыдыралда идепкейлиг киржип турар. Ол ышкаш МТС-терде тракторлар, көдээ ажыл-агый машиналар септелгезиниң шынарының куду байдалын болгаш колхозтарга берген чаа техниканы хамнавас, ону үрээрлер-биле шыңгыы демиселди чорудар дугайында районнарда суд, прокурор черлериниң кошкак ажылдап турарын чугаалаан.

Облүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Суровцев чамдык совет ажылдакчыларның ажыл болгаш амыдырал талазы-биле будулуп, четпестерлиг болуп турарының дугайында илеткелге үнген шүгүмчүлелди хүлээп алырының улуу, харын ол эштериниң четпестеринге болчурун оралдажып, шын эвес санал бергенин пленумнуң киржикчилери чөп эвес деп көрген.

Оон аңгыда ВКП(б) обкомунуң 5 дугаар пленумунга эш **Гордей** (Шагаан-Арыг МТС-тиң директору), эш **Эмир-Сарыг** (Кызыл-Мажалык МТС-тиң директорунуң политик талазы-биле оралакчызы), эш **Огаркин** (ВКП(б) Бии-Хем райкомунуң секретари), эш **Курбатский** («Тувинская правда» солуннуң редактору), эш **Хорлуг-оол** (ВКП(б) Каа-Хем райкомунуң секретари), эш **Вишняков** (областың көдээ ажыл-агыйның пропаганда эргелелиниң начальниги), эш **Ирма** (ВКП(б) Эрзин райкомунуң секретари) болгаш эш **Софьин** (совхозтар трестизиниң директору) олар 1951 чылда часкы тарылга белеткелинде бар четпестерни кыска хуусаада узуткааш, тарылганы бедик агротехниктиг болгаш организастыг өртирер дугайында тус-тус тодаргай саналдарын бергеннер.

Часкы тарылганы чорударының болгаш областың партия организацияларының сорулгаларының дугайында ВКП(б) обкомунуң 5 дугаар пленуму тодаргай доктаалды үндүрген.

Чадаана МТС-тиң слесари комсомолчу И. Багаев бодунуң күш-ажылы-биле трактор паркының болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының белеткелиниң херээнге улуг салыышкынны берип, хүннүң-не ажыл нормазын 150 хуу күүседип турар.

Чуруктa: И. Багаевтиң өрүмнээр станокта ажылдап турары.

Чуруу А. Ермолаевтин.

Май 1-ге уткуштур

Квартал планын ажыр күүсеткен

Тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш делегейниң ажылчы чоннарының чаңгыс эп-сеткилдиг демиселиниң бүгү күжүн түннеп көөрүнүң хүнү—Май 1-ге уткуштур социалистиг чарыш Кызылдың электростанциязының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан хаакчыларының аразында калбарган.

Коллективте социалистиг чарыштың бот-хүлээлгезин албаан кижи чок. Электрижилер, машинистер, хочегарлер, электри-монтёрлар болгаш өске-даа ажылдакчылар бүдүрүлгениң үлүг нормазын үргүлчү ажыр күүседип келгени-биле бүдүрүлге электри күжү бүдүрүп үндүреринин бо чылдың баштайгы кварталының планын март 25-те 106 хуу күүседкен.

Машина цехиниң ажылдакчылары (цех начальниги Моношин) машиналарны бус-биле чөп ажылдадып келгени-биле электри цехиниң ажылдакчылары (цех начальниги Неверов) хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелерин болгаш чурттаачы чонун чырык-биле бир дески чөп хандырып келгеннер.

Кызыл хоорай Совединиң депутады, үлегерлиг кочегарь Д. Шүгжээ, машинист С. Тонких, электри күжүнүң таарыштырыкчылары М. Ефименко, В. Никонова олар бүдүрүлгеге күш-ажылдың талазы-биле мурнакчылар болуп турарлар.

Часкы тарылгага белеткелдер талазы-биле үлегерлиг ужуражыр

Колхозтуң хову бригадазы ховуже үнеринге белен

— Бистиң колхозтуң тараажылары эрткен чылын күш-ажылга могаг чок ажылдап келгени-биле багай эвес дүжүттү алган. Бо чылын оон-даа артык эки ажылдап тургаш, бедик дүжүт алырынга белеткенип турар бис,—деп Тес-Хем районнуң Чыргаланды сумузунда Калинин аттыг колхозтуң хову бригадири коммунист Чооду Кеский-оол бүзүрелдии-биле чугаалап турар.

Боттарының бригадириниң удуртулгазы-биле хову бригадазының кежигүннери часкы тарылга белеткелиниң бүгү ажылдарын март 25-ке чедир чедиишкинниг доосканнар. Янзы-бүрү тараа культураларының үрезинин 1800 центнерни белеткеп, арыглап алган. Көдээ ажыл-агый чепсек-херекселдеринден септезе чогуур бүгү-ле андазын, илиир, терге, тараа чаштырар машина үүлдериниң септелгезин бедик шынарлыг доозуп алганнар.

Часкы тарылга үезинде ажылдаар аъттарның дериг-херекселдерин септеп алган болгаш аът дыштандырылгазын эгелээн. Тарылга үезинде мал чемгереринге сиген, сула, саваңны четчири-биле белеткеп алган.

Часкы кампания ажылын үүгле 12 ажыл хүнүнде доозарынга таарыштыр ажыл планын кылган.

Ам часкы тарылга үезинде ховуга ажылдаар иелериниң ургуларын тургузар яслини тургузарынга болгаш агитпункт организастаарынга белеткенип турарлар.

М. ЧҮГЛҮР.

Часкы тарылгага агротехниктиг хемчеглерни ажыглаарын өөренип турар

Улут-Хем районнуң Баян-Кол суурда эш Филимонов даргалаан «Х дугаар улуг хурал» колхоз часкы тарылга белеткелдерин бедик шынарлыг доозуп турар.

Колхозтуң бо чылгы тараа культураларының шөлүн эрткен чылга удур 40 хуу улгаттырарын колхозчу тараажылар (хову бригадири эш Крыцын) хүлээнип турар, ынчаңгыш 120 центнер янзы-бүрү тараа культураларының үрезинин пландан ажыр белеткеп, арыглап алган. Ооң-биле чергелештир 7 га черге нарын, бөдүүн хендирлер, тарымал-тоорук болгаш оон-даа өске техниктиг культураларны, база 18 га черге картофель, арбус болгаш өске-даа ногаа аймаа тарыырынга үрезиннерин, чемижидилге үүлдерин белеткеп алганнар.

Часкы хову ажылын агротехника талазы-биле бедик шынарлыг эртирер дээш, хову бригадазы часкы тарылганың агротехниктиг үүлдерин өөренип турарлар.

П. ПОЛЯКОВ.

Тарылга ажылынга колхозтуң ийи бригадазы ажылдаар

Сүт-Хөл районда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери хову ажылдарын эрте эгелээр сорулга-биле часкы тарылгага эки белеткенип турар.

Тарылгага хереглээр 620 центнер кызыл-тас, 240 центнер арбай, 260 центнер сула, 50 центнер чиңге-тараа үрезини урдунган. Ооң иштинден 605 центнер кызыл-тасты, 220 центнер арбайны, 200 центнер суланы, 50 центнер чиңге-тарааны арыглаан. Арткан үрезиннерни чооку хүннерде арыглап доозар деп турар.

Көдээ ажыл-агыйның чепсек-херекселдериниң талазы-биле 30 андазыннарны, 20 илиирлерни, база аъттың дериг-херекселдерин септеп дооскан. Тарылгага ажылдаар 30 аъттарны тускай азырап дыштандырып турар. Часкы тарылгага ийи бригада ажылдаар.

О. ХУНА.

Тарылгага белеткелди дооскан

Эрзин районнуң Эрзин сумузунда «Сталинчы орук» колхоз 1951 чылдың часкы тарылгазынга бүгү белеткелди чедиишкинниг дооскан.

Тарылгага хереглээр чепсек-херек селдер талазы-биле 12 андазыннарны, 6 илиирлерни, база аъттың дериг-херекселдерин септеп алган.

Бо чылын тарыыр 150 гектар черге четчир үрезинни: 110 центнер арбайны, 150 центнер кызыл-тасты, 12 центнер чиңге-тарааны, 31 центнер суланы ургаш, арыглаашкынын база дооскан.

Хову бригадазында 36 кижини, 45 аътты быжыглаан.

К. ӨЛЗЕЙ.

АГРОНОМНУҢ СҮМЕЗИ

Тараанын өртеңнээр аарыынга удур хораннаан үрезиннерни чажары

Бистиң областың дыка хөй мурнакчы колхозтары эрткен чылда бедик дүжүттү алганнар. Каа-Хем районда «Кызыл Тук» колхоз 670 гектар тараа культураларының гектар бүрүзүнден 16 центнер, ынчаарга 220 гектар кызыл-тастын гектар бүрүзүнден 18 центнер дүжүттү алган. Ол ышкаш бедик дүжүттү ол-ла районнуң «Сталинчы орук», Октябрь 14 чыл ою» колхозтар база чеьдип алган. Мындыг янзылыг бедик дүжүттү бистиң областың бүгү колхозтары ап болур аргалар бар. Ону чеьдип алырда үүгле эвээш участоктарга эвес, харын бүгү тарылга шөлүнге агротехниктиг комплексини шыңгыы сагып күүседири чугула.

Бистиң мурнакчы колхозтарывыс бедик дүжүттү алырда үүгле хөрзүннү эки ажылдап болбаазырадырындан, ооң эң эки агротехниктиг хуусааларыдан, чажар нормаларындан, чурттуң удобрениезин ажыглаарындан, үрезиннерни эки арыглап, шилип алырындан хамааржыр эвес, харын бир чугула үүл болза, үрезиннерни тарааның бурлаашкынныг болгаш кадыг өртеңнеп аарыыр чоруундан хораннап чуурун соңгаарладып болбас эң чугула хемчээниң бирээзи болур. Эрткен чылын Сүт-Хөл, Тес-Хем, Бии-Хем районнары тараа культураларын эң эки ажылдап кылган черде тараан-даа болза, эки арыглап кылбаан хораннаваан үрезиннерни чашканындан чавыс дүжүттү алганнар. Оларның чашкан үрезиннеринде тарааның өртеңнеп аарыырының дыка хөй микроптары бар болганы-биле ол тараа өртеңнээр аарыга таварышкаш бедик дүжүт берип шыдаваан.

Бии-Хем районда Ленин аттыг колхозта 36 гектар шөлдүг кызыл-тастың 2,5 хуузу кадыг, 7,7 хуузу бурлаашкынныг өртеңнээр аарыгдан когараан, Тес-Хем районда Молотов аттыг колхозтуң 63 гектар шөлдүг кызыл тазы өртеңнээр аарыгдан 9,8 хуу ааран. Сүт-Хөл районда Киров аттыг колхоз 115 гектар черге хораннаан үрезин чашкаш га бүрүзүнден 14,6 центнер дүжүттү алган, ынчаарга 22 гектар черге хоранаваан үрезин чашкаш гектар бүрүзүнден үүгле 10 центнер дүжүт алганнар. Ол ышкаш тодаргай чижектер ол-ла районнуң «Чодураа» колхозка турган.

Тарааның өртеңнээр аарыын үрезинни хоранавайн чажарындан тарап турар. Ынчаңгаш колхозтарның баштаар черлери үрезиннерни өртеңнээр аарыгларга удур хораннаарынче кол зичээңгей салыры чугула. Колхозтарның баштаар черлери үрезин хораннаар ажылдарны шуут баштаар болгаш ооң шынарын үргүлчү хынаар ужурлуг.

Колхозтарның баштаар черлери амдыгааштан эгелээш тарааның өртеңнээр аарын хораннаар хораннарны белеткеп, аңаа хереглээр тараа хораннаар машиналарны брезентилерни, хүүректерни болгаш тускай кижилерни үзүп тургузар херек.

Үрезин хораннаар ажылды районнарның көдээ ажыл-агый килдизиниң болгаш МТС-терниң агрономнары удуртур ужурлуг. Олар колхозчуларга тарааны канчаар хораннарының аргазын өөредири чугула.

Үрезиннерни хораннаарда кургаг арга биле база чорудар. Кургаг арга-биле хораннаарда үрезиннерни тускай кургаг хевирлиг хоран-биле буруладыр холуур. Хораннаар үрезин эки шынарлыг, шыгы 15 хуудан ашпас болур. Кургаг арга-биле кызыл-тасты, көк-тарааны хораннаар. Ооң хораннаар чепсээнге «А Б» болгаш «П Д» деп адаар препаратты хереглээр.

«А Б» деп порошок-биле яровизасваан үрезинни хораннаарда бир тоннага 3 килограммны, яровизастаан үрезинни хораннаарда бир тоннага 2 килограммны хереглээр. Бо арга-биле үрезиннерни хораннаарда тарылга эгелээр ырак мурнунда үрезинни бүрүн арыглаан соонда тораан-на чорудар. «П Д» деп препарат-биле үүгле яравизаставаан үрезинни хораннаар херек. Бир тонна үрезинни хораннаарынга 1 килограмм порошокту хереглээр «П Д» деп хоран-биле үрезинни хораннаарда тарылга эгелээр мурнунда бир ай бурунгаар чорудар. Кургаг арга-биле хораннаан соонда үрезинни арыглаарын болдурбас. Үрезинни хораннаарда «Идеал» болгаш «Уражай» деп тускай машиналарга чорудар. Ындыг машиналар области дыка хөй. Темир барабанныг идеал деп машина колхоз бүрүзүнде бар. Ол машинага үрезинни болгаш хоранны чогуур нормазын ёзугаар холуп ургаш, аскын ыяк кылдыр дуглааш, бир минутада 40 катап долганыр дүргени-биле 5 минутада долгаар. Ооң соонда ону шоодайга уруп алгаш, өскезин ол ышкаш хораннаары чугула.

Тарааның өртеңнээр аарыынга удур өл арганы хереглээри чугула. Өл арга-биле кызыл-тасты, арбайны, суланы, чиңге-тарааны, көк-тарааны хораннап болур. Ындыг арга-биле үрезинни хораннаарда (40 хуу эзилдириишкинниг бир кезек формалинны 300 кезек сугга) суг-биле эзилдирип хаан формалинны ажыглаар. Бир тонна үрезинге ындыг эзилдиришкинниг үрезинни хораннаарда чажып эгелээр мурнунда 2—3 хонук бурунгаар чорудар. Өл арга-биле хораннаар аргазы болза: үрезинни ол эзилдириишкинге дески кылдыр өттүргеш, 3—4 минутада артырып каар, ооң соонда 2 шакта чыттырган, ооң соонда өйүнде шыгынга чедир кургадыр херек. Ону кургадырда хөлегеге азы сырын хатка каксыры чугула. Ынчаар хораннап кылган үрезинни дезинфекциялаан ийикпе, азы формалинге өттүрген брезентиге 15—20 сантиметр кылын хылдыр чадып каар. Ол чадып каан үрезинниң кырынче белеткеп эзилдирген формалинны лейка-биле азы тускай кылган хереклелбиле дески хылдыр сыкыртыр, ону хүүрек-биле үрлүлчү-ле коптарып турар. Хораннаан үрезиннерни тускай ажаарынче кичээнгей салыр херек.

Үрезинни чартык кургаг арга-биле база хораннап болур. Кызыл-тасты көк-тарааны чартык хургаг арга-биле хораннап болбас.

1951 чылда тараа культураларындан бедик дүжүттү чеьдип алыры-биле колхозтарның баштаар черлери, хову ажылының бригадаларының бригадирлери бүгү үрезиннерин үүгле хораннааш чажарынче бүгү күштү салыр ужурлуг.

А. ГЛОТОВ.

Чылгы малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр болгаш аттарны тарылгага белеткээр

Большевик партияның болгаш совет чазактың хүн-бүрүде көргүзүп турар дузаламчызынга болгаш сагыш салыышкынынга харыылавышаан, бистиң областың колхозтары чылгы мал ажылының хөгжүлдезиниң талазы-биле 1950 чылда әлдән чедиишкиннерлиг болган.

Ниитиниң чылгы мал ажылын хөгжүдериниң планын областың колхозтары ниитизи-биле 1950 чылда 119,9 хуу, кулуннар алырының планын 131,3 хуу күүсеткен. Кулуннарның болгаш улуг малдың хораар чоруу эвзежээн. Колхозтарда чылгы малдың өзүлдези эрткен чылга дөмейлээрге 34,8 хуу көвүдээн.

Эрзин районда «Чаа орук» колхоз (даргазы эш Овааты) чылгы мал өстүрериниң күрүне планын 115 хуу, оон иштинде кулуннар талазы-биле 139 хуу күүсеткен. Ол колхозтуң улуг чылгычызы К. Дамбаа бодунга быжыглаан 110 белерден 106 кулуннарны алган. Чылгы мал ажылының хөгжүлдезинге бедик көргүзүглерни чеңдип алганы-биле эш Дамбааның бригадазы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп атты тыпсыр база ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдери-биле шаңнадыр дугайында төлевилелде кирген.

Бии-Хем районда «Победа» колхоз (даргазы эш В. Д. Козлов) чылгы мал өстүрериниң планын 132, оон иштинде кулуннар талазы-биле 132 хуу күүсеткен. Улуг чылгычы А. К. Голубцов 22 белерден 22 кулуннарны камгалап алган. Ол-ла колхозтуң чылгычызы Маады Бичеоол 53 баш кулуннарны үш харлыынга чедир өстүрүп доруктурган болгаш бистиң областың чылгы мал ажылының талазы-биле дыка хөй мурнакчылары салдынган сорулгаларны чедиишкиниг күүседип, бе бүрүзүнден кулунну ап, күштүг болгаш шыдамыкай аттарны өстүрүп турар. Чылгычыларның шак мындыг чедиишкиннери боос белерни шын азырал, ажаарындан, оларның ара салыр чоруун болдурбазындан, оларны менди чаагай төрүдеринден эгелээш, кулуннарны эмиг эмер-даа, эмиг эмеринден үнген-даа үезинге чедир доруктурары-биле холбашкан кол-кол ажылдарны шын организастаарындан хамааржыр.

«Боос белерни менди камгалап алыр төлээде, оларны үргүлчү эки деңгилделиг тургузары чугула» деп чылгычы Дамбаа чугаалап турар. Ылаңгыя эш Дамбаа эң-не эки оттуг даг, хем одарларның участоктарын боос белерге артырып турар. Одарга турган боос белерни эзерге мунмайн турар болгаш өске кижилер мунарын база чөпшээреевейн турар.

Чылгычы Дамбаа боос белерни дус, кужур-биле үргүлчү хандырып турар. Дус, кужур болза, малдың организмин быжыглап турар. Боос белерни аар ажылга ажылдатпас дугайында чурумну шыңгыы барымдаалап турар.

Чылгы мал ажылында шиитпирлиг үениң бирээзи чылгы малдың төрүүр кампаниязы эгелээр. Бодунуң ажыл-агыйында малды өстүрүп көвүдедири ниитиниң өөр малының өзүлдезиниң үнер дөзү болур. Бүгү чаш төлдү камгалап алыры, оон долу үнелиг бедик продуктулуг малды өстүрери колхозтарның, малчын бүрүзүнүң мурнунда туруп турар кол сорулга болур. Мынчангаш мурнакчы чылгычылар боос белерни менди төрүдеринче, кулуннарны менди камгалап алырынче онза зичээнгей салып турар. Чер одарында чылгы малдыг колхозка мал чылдың соок үезинде төрүүр ужурга таваржы берзе белер төрүүрүнүң мурнунда 7—10 хонук бурунгаар өөр чылгыдан үндүрүп алгаш, чылыг газжаага тургускаш, кургаг дөжектен дожеп, багай шынарлыг чем боос белериң ара салырының база бир чылдагааны болур төлээде, оларга эң эки шынарлыг сигенни бээри чугула. Чаа төрүтүнген кулуннарның амыдыралының баштайгы хүннеринде сагыш човакгыр болгаш шын ажаалганы тургузары тергиин ажыктыг. Белер кулуннап турар үеде дүн-хүн иштинде ажылдаар дежурнайларны тургузары эргежок чугула.

Мал төрүп турар үеде баштайгы дузаламчыны канчаар көргүзериниң дугайында чылгычыларны болгаш аът ажаакчыларын өөреткен, зооветеринарлыг чурумну сагыырынга хереглетиннер бүгү үүлдер оларга хандыртынган турар ужурлуг.

Баштайгы айларда кулуннар иезиниң сүдүн канчаар-даа аажок эмер. Ынчангаш кулуннарны үргүлчү-ле иелери-биле кады тургузары чугула. Кулуннарның оон ыңайгы өзүлде хөгжүлдези иелериниң сүдүнден хамааржыр, ынчангаш кулун эмзирер белерге одар үезинде одарның сигениниң шынарын болгаш малдың деңгилдезиниң байдалын көрүп турган хүннүң-не 1,5—3 килограмм концентраттыг чемнерни берип турар херек. Кулуннар иезинден чарылган соонда чер одарынче шилчиир, ол одар эң эки шынарлыг, янзы-бүрү сигенниг болур ужурлуг.

Сорулга болза, үүгле бе бүрүзүнден кулун алыры эвес, харын ону ажаап, доруктуруп билири болур. Кулуннарны шын доруктурар төлээде, оларны иезинден чарган соонда чылгы мал фермазынга шилчидип бээр, оларны дуржулгалыг чылгычыларның хайгааралы-биле колхозтуң бригадаларының бирээзинге доруктуруп өстүрер ужурлуг. Үрелиг кулуннарны бүдүн чартык хар чедерге сентябрь—октябрь айларда тренировкага алыр.

Шын тренировка аныяк малдың эки өзеринге дузалаар. Бир ийи харлыг аныяк малдың өзүлдезинге шын азырал, ажаалга болгаш чемгерилге улуг ужурдузалыг. Үрелел херээнге ажыглатынмас деп көрген аныяк чылгы малды ажылдарга ажыглаары-биле ажыл-агыйга бээр. Хандырылга персоналының талазындан харыысалга чок чорукту болдуруп турарының, база чамдык чылгычыларның дуржулгазының четпезиниң түңнелинде кулуннар эвээш эвес хорап турар. Төрүүр белерни замнавайн, малдың төрүүр үезинге эки белеткенмейн турарындан белер менди эвес төрүүр болгаш кулуннар өлүп хорап турар чорук хөй. Чижээ, Барыын-Хемчик районда «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң чаала төрүп чыткан бир безин бөрү чиген, чылгычыларның харыысалга чогу биле бир кулун сугга дүжүп өлген. Эрзин районда «Сталинчы орук» колхозтуң бир кулуну ол-ла чылдагааннар-биле бир дөмей доңуп өлген. Кызыл районда «Совет Тыва» колхозтан 5 баш кулун янзы-бүрү чылдагааннар-биле хораан. Чылгы малдың баш санын камгалаар дугайында ёзулуг сагыш салыышкыны дыка хөй колхозтарда чок болуп турар. Чылгы малдың чаш төлү-биле ажылдың бүгү-ле таварылгаларынга оон өзүлде хөгжүлдезиниң болгаш азырал, ажаалгазының дугайында үргүлчүнүң хыналдазы тергиин чугула.

Чылгы малдың амгы массалыг төрүүшкүнү оон эдержилге кампаниязы-биле дапкырлажып турар. Мынчангаш колхозтарга эдержилгеге кирзе чогуур үш хар четкен белерни шуптузун эдериштирерин организастап, чылгы малдың тарып боозадыышкынын бедик деңнелге эртирер херек.

Колхозтарның баштаар черлери, чылгы фермазының эргелекчилери болгаш колхозчу чылгычылар часкы хову ажылдарынга тыртар күштерни чогуур өйүнде белеткээринче, база оларны чөп ажыглаарынче угланган хемчеглерни алыр хүлээлгелиг.

Чооку хүннерде обласка часкы хову ажылдары эгелээр. Часкы хову ажылдарын чедиишкинниг эртирери часкы тарылгага чедир аттарны немелде чемгерилге-биле хандырып, эки дыштандырганындан шуут хамааржыр.

Колхозтарның сорулгазы болза, часкы тарылганы дүрген болгаш шынарлыг эртирер дээш ажылчын аттар азыраары-биле бөдүүн болгаш концентраттыг чемнерни четчир санныы-биле тускайлап курлаары, аттарны үзүктел чок шын чемгерери, чемнерни шын чарыгдаары аттарны часкы тарылгага чөп ажыглаары болур.

Агрозооветспециалистер болза, чылгы малдың азырал, ажаалгазының ажыглалының дугайында шыңгыы хыналданы боттандырар, 1951 чылда чылгы мал өстүрериниң күрүне планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарышты организастаар ужурлуг.

К. МАТВЕЕВ,
көдээ ажыл-агыйының область эргелелиниң чылгы мал ажылының килдизиниң кол зоотехнии.

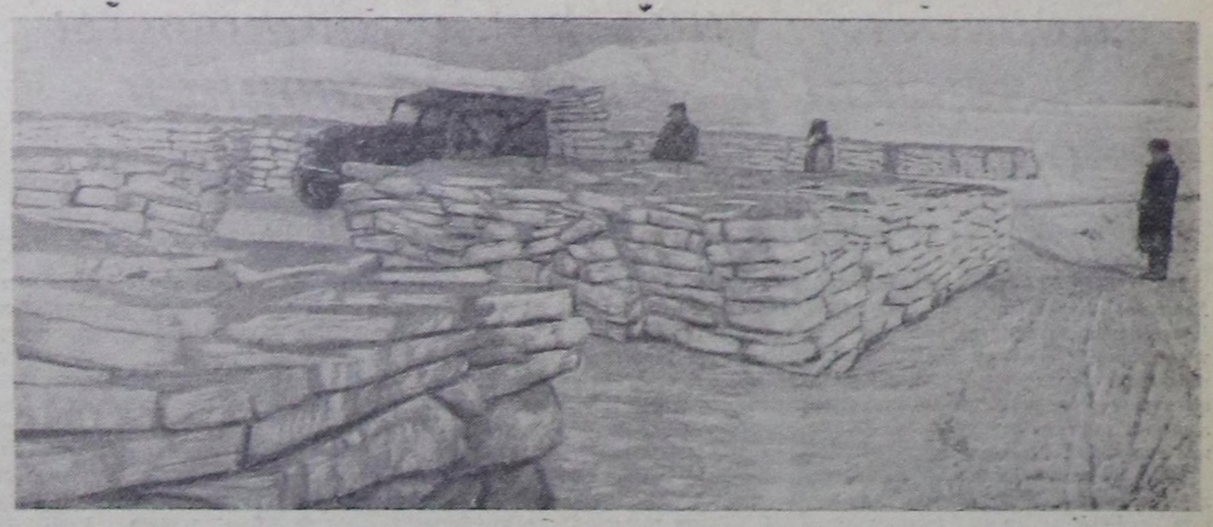

Областың дус-биле байлактыг черлериниң бирэ зи Дус-Хөл.
Чурукта Дус Хөлде белеткетинген дустар. Чуруу А. Ермолаевтии.

Мурнакчы колхозчуларны шаңнааны

Таңды районнуң Элегес сумузунда «Победа» көдээ ажыл-агай артелинде ниитиниң ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнү дээш кызымак ажылдап турар мурнакчы колхозчулар хөй.

Эрткен чылдың дургузунда мал болгаш чер ажылының талазы-биле эки көргүзүглерни чеңдип алганы дээш колхозчулар Оюн Ногаан, Сүүр-Кара, Шулуу-Хөө, Н. Кузнецов, Дартаакы, Бавыын-оол оларны колхоз баштаар чери 300 рубль түңнүг өртектиг бараан үүлү биле шаңнаан.

Г. КЫЗЫЛ-ООЛ.

МЧАЭ-ден көдээ ажыл-агый артелинче шилчээн

Улуг-Хем районнуң Хайракан сумузунда «Коммуна» МЧАЭ база Хендерге сумузунда «Аревечи» МЧАЭ тургустунгандан соңгаар эрткен үеде организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгып, көдээ ажыл-агый артелинче шилчиириниң материал-техниктиг суурун тургузуп алган.

Ук МЧАЭ-лериң кейигүннери боттарының ниити хуралдарынга көдээ ажыл-агый артелинче шилчиир деп шиитпирлээш, райкүүскомдан ол МЧАЭ-лерни колхоз кылдыр бадылаарын дилээн. Райкүүском мчаэчилериин дилээн хынап көргеш, ийи МЧАЭ-ни ийи аңгы колхозче шилчиирин чөпшээрээш, оларның Уставын тус-тус регистрастап, «Коммуна» МЧАЭ-ни Ворошилов аттыг колхоз кылдыр, «Древечи» МЧАЭ-ни Маленков аттыг колхоз кылдыр бадылаан.

В. ТАРЖАА.

Эки ажылдыг культармейжи

Кызыл районнуң Сесерлиг сумузунда «Малчын» колхозтуң колхозчуларының ортузунда бижик белгүмүн эш Булгаашпан эки башкылап турар. Ук белгүмде 14 кижи өөренип турар болгаш бижик белгүмүнүң өөредиттезин программа ёзугаар үзүк чок чорудуп келген.

Башкының айтып турар үүлдерин өөреникчилер эки шингээдип, хичээл шагындан озалдавас болгаш бажың оваалгаларын саат чок күүседип турарлар.

Колхозчуларны шуптузун бижик биллиглиг болдурар дээш культармейжи Булгаашпан улусту үүгле белүп кичээлдедип турар эвес, харын өг-өрегелерин кезип, онаалга күүседиринге дузалажып турар.

Эш Булгаашпан эрткен чылын бижик билбес 16 кижини бижикке өөреткеш, районнуң улус өөредилге килдизинден макталга алган.

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының байырлалы—Май 1-ге алдар болдуруп, колхозтуң бижик билбес кижилерин шуптузун бижикке өөредир дугайын немелде хүлээлгени алгаш кончуг эки ажылдап турар.

К. ОЧУР-ООЛ.

Рая Борисова чоннуң хүндүткелинде

Областың фельдшер-акушер школазын 1947 чылда кончуг эки демдектиг дооскаш, Раиса Рая Борисова Бай-Тайга районунга ажылдаары-биле томуйлатырган. Аныяк эмчи ол үеден бээр районнуң Хөл, Бай-Тал сумуларында эмнелге эргелекчизинге ажылдап келген.

Рая Борисова баштайгы чылында тыва дыл билбес, чоннуң ортузунга үүгле хелемечилиг ажылдаар турган, араттарның амыдыралы-биле таныжып, дараазында чылдан эгелээш, тыва сөстү чугаалап өөрени берген. Рая Борисова амгы үеде саат чокка тывалап турар, аңаа чон дыка ынак.

Чалап келгеннерже кыштың соогу, чайның изии дивейн аътаныштар, черниң ыраа, тайга сын дивес, чоннуң кадыкшылы дээш могаг-шылаг чокка ажылдап турар.

С. ЧАНЗАҢ.

Колхоз Уставын хажытпас

Чаа-Хөл районда «Бай-Булуң» көдээ ажыл-агый артелиниң чоокта чаа болган отчёттуг хуралындан илерээни болза, артельдиң даргазы Комбу үүгле багай ажылдап турар эвес, харын баштаар черниң шиитпири чокка ниитиниң малын будагдап турар. Отчёттуг чылда дыка хөй малды хууда чишке ырып чээн, ону Комбу илеткелинге шуут киирбээн турган.

Колхозтуң чылгызындан Кызыл-оолга доруг бени, Сиириңге хоор бени, Седигирге үрелиг аскырны, Сува шитке баа бир бени соп чиири-биле чөпшээреп берген. Ынчаарда инек фермазындан Бичеоол 1 шары, Кавай 1 инек, Комбу боду база 1 инек ап, соп чээн.

Бо айтырыг үүгле Устав үрээнинге санатырар эвес, харын ниитиниң хөреңгизин хоойлуга удур самчыгдаан чорук болур. Үстүнде кижилерниң чипкен малдарын дарый төлетирер херек. Социалистиг өнчүлелди самчыгдаарларга удур демиселди хоойлу ёзугаар чорудар.

А. СЫГЫРТА.

Склад чок бааза

Областың төвүнден бараан чүдүргөн машиналар Каа-Хемни өрү соскаал чогу-биле шуужып турар. Ол болза, Тожу районнуң ажылчы чоннарының хереглелдери. Машина оруу үүгле Терзиг бажынга чедир, оон ыңай аът транспорту улажып турар.

Тожунуң транспортчулары сөөртүлге талазы-биле багай эвес ажылдап, ылаңгыя Оо-Хем, Улуг-Даг суму Сэветтерге ски ажылдап турар. Ынчаарга аът транспорту-биле машинаны черле деңнеп болбас. Терзиг бажында бараан хөйү-биле неметинип турар.

Терзиг баазазы тургустунганындан бээр 2—3 чыл болган. Бо аразында ында кандыг-даа үндезин суур кылдынмаан. Склад чогунуң уламындан ниитиниң үнелиг бараанныры үрелип турар. Бо айтырыгны областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң баштаар чери чугулага көрүп, ол баазага суур тургузары чугула.

К. МЕРГЕН.

МЕРГЕЖИЛДИГ КАДАРЧЫ

Эәрбекте «ТАРН XII улуг хуралы» көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу С. В. Норбу-Хөө ол ажылында ам 7 чыл болган. 1944 чылда хүлээп алганы 40 баш хой, өшкү ам 1830 баш чедир өскен.

Эш Норбу-Хөө мал ажылынга онза мергежилдиг шылгараан. Бо аразында ооң кадарган хоюндан чаңгыс-даа хорамча чок болган. Малдың чайгы семиртилгезин, кышкы одарладыышкынын зоотехниктиг чурум ёзугаар чорудуп турар.

С. Б. Норбу-Хөөнүң дуржулгалыг кадарчы алдары үүгле бодунуң колхозунда эвес, харын Кызыл районнуң шупту колхозтарында калбарган. Районнуң мурнакчы малчыннарының хуралынга эш Норбу-Хөө бо чылгы төрүүр 320 хоюнуң чаш төлүн бүрүн алырын хүлээнген. Мергежилдиг кадарчы берген сөзүнге ээ болуп шыдаар.

М. БАГБУЖАП.

Саян дагларының эдээнде

Кызыл хоорайдан 70 ажыг километр черде Саян дагларының эриктеринде чараш болгаш чаагай тутунган суур бар. Ында колхоз — Тывага болгаш национал хосталгалыг революцияның маадыры Кочетовтуң ады-биле адатынып тургустунган.

Он чыл мурнунда аңаа куруг шөл турган. Амгы көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Саян дагның эдектеринде хөй аң-меңниг черлериң черлик аң эликтерин, хаваннарын аңнап чорааннар. Ооң чоогунга ында хаая ийи-чаңгыс ыштыг самдар өлөр турган. Аңчылар колдуунда аң-биле амыдырап чорааннар.

Мурнунда аңчы чораан ол колхозчуларның амыдыралы ам мырыңай өске болган. Колхоз хончуг дүрген базымнары-биле аас-кежиинче болгаш культураже, шыдалгыр амыдыралче бурунгаар бәзып орар. Кижилер черни ёзулуг ажылдап кылып, черниң хөрзүннерин чемижидип турар апарганда чер бодунуң байлактыг дүжүдүн база берип турар. Тываның дүрген өскерлип турар агаар бойдузунуң үезинде, база чаашкын чок болган чайын безин байлактыг тараанның дүжүдүн ап болурун кижилер боттары көргүзүп келген. База шак ындыг түңнелдерни көрүп көрээли. Эрткен чылын Кочетов аттыг колхоз гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 19 центнер дүжүттү ап, ооң иштинде 306 гектар кызыл-тастан база шак ындыг дүжүттү, чамдык участоктардан оон-даа бедик дүжүттү алган. Социалистиг Күш-ажылының Маадыры Маады Парыңмаа оон-даа бедик дүжүттү чеңдип ап турар. Бедик дүжүт чеңдип алыышкыны болза, колхоз бодунуң хүлээлгезин күрүне мурнунга алдарлыг күүседириниң, колхозчуларның күш-хүн бүрүзүнге 3,5 килограмм тарааны, 3 рубль 50 копеекти акша боду-биле алыр кылдыр хуваалда бээриниң аргазын берген.

Колхоз бодунуң туруп келген үезинде тарылга шөлүн 7 катап өстүрген. 1951 чылдың тарылгазынга муң ажыг гектар шөлдү чайын болгаш күзүн аңдарган.

Партия болгаш совет чазактың ачызында колхозтуң тарылга шөлдеринге нарын машиналар кээп турар. Эрткен чылын колхозтуң калбак делгем шөлдеринге Туран МТС-тиң «АТЗ-НАТИ» тракторлары кээп, беш корпустуг андазыннар-биле болгаш нарын машиналары-биле черни ажылдап кылган. Тараалы ажаап алырынга комбайнны база хереглээн. Ажылга нарын техниканы хереглеп турарының ачызында колхозчуларның мал болгаш аңныыр ажылдарынга киржилгези күштелип турар. Колхозтуң бодунуң интеллигенциязы өзүп турар.

Чер ажылы-биле кады колхозтуң ажыл-агыйының өске адырлары база өзүп турар. Мал ажылының тускай эртемниглери колхозтуң ажылында улуг ойнаашкыныг. Колхозтуң орулгазы чыл бүрүде өзүлделиг. Колхоз бодунуң тургустунганының баштайгы чылында ниити малының баш саны 352 турган болза, ам малдың баш саны оон 6 катап өскен. Колхозтуң туруп келген чылдарының дургузунда бызаа ажаакчызы орденниг Анна Дряхлова 400 инектерни өстүрген. Мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын колхоз ажыр күүседкен. Ам колхозтуң одарладыышкын шөлдеринде чылгы, инек, хой, өшкү муң муну-биле оттап турар.

Артельдиң баштаар чери малдың продуктулуун, ооң шынарын база уксаазын сайзырадырынга улуг сагыш салып турар. Эрткен чылын инектерниң сүттүү 1200 литр четкен. Ийи-үш чылдар мурнунда колхозка чылда инектен 2—3 муң литр сүттү саап ап турган. Колхозта үстүкү Енисейниң чылгы мал уксаазы, хой малдың караҗуль уксаазы өзүп турар. Малды мергежилдиг кадарчылар малдап турар. Чоокта чаа көөшкүн турган Тываның малчыннары бодунга машина ажыглаар хамаан чок, харын бодунга кыштың соок үезинде чурттаар эки таарымчалыг чылыг оран бажыңдаа чок чорааннар.

Ам колхозчу амыдыралда байдал оон өске. Кочетов аттыг колхоз малынга четчир санныг мал чемин белеткеп алган. Малды хөй чылдарда үнер сиген, тараа, сула, дазылында чемиштиг чемнер-биле чемгерип турар. Саар инектерге чулуктуг болгаш дазылында чемиштиг сүүзүннүг чемни берип турар. Чер ажылының орулгазын таарымчалыг ажыглап турар. Колхоз хаван ажылындан хөй орулганы ап келген. Күш ажылы дүрген өзүп турар.

Колхоз ажылдарны механизастаарынга улуг сагыш салып турар. Ам колхозта мал чеми дооразарын механизастаан; хой хыргыырынга болгаш инек саарынга электрини ажыглаарының машиналарын садып ап турар. 1951 чылда күш-ажылы хөй кирер ажылдарны механизастаарын доозар.

Артельде тудуг ажылы улуг калбарган. Он чыл мурнунда куруг шөл турган черде чараш бажыңнарлыг суур, колхозтуң бүдүрүлге тудуглары бар апарган.

Чурталга бажыңнарын тудары-биле чергелештир колхоз бодунуң суурунда школаны, мал фермазын, мал кажааларын, складтарны, магазинни, мал эмнелгезиниң салбырын, библиотеканы туткан. Ам суурну электри чырыдып турар. Ол ышкаш электри күүз-биле дилер хирээни, дээрбени, үрезин кургадыр черни, тараа бастырар машинаны, локомобильди ажылдадып турар.

Колхозтуң бодунуң тууйбу заводу тудуг ажылдарын калбартып тударынга улуг ужур-дузалыг болган. Колхозтуң тууйбу бүдүрүлгези чылда 20 муң тууйбу үндүрүп турар. Ындыг-даа болза, колхозчулар бодунуң чедиишкиннеринге оожургаваннар. Колхозтуң суурун калбартып өстүрериниге колхозтуң баштаар черинден чүс муң рубльди үндүрген деп колхоз даргазы эш Полев чугаалап турар. Полев ол колхозту он чыл дургузунда удуртуп келген. Ам колхозтан 15 кижи тайгада тудуг ыяжын белеткеп турар.

Социалистиг шөлдерниң ажыл-ишчиериниң культуразы өзүп турар. Колхозчулар чурттуң амыдыралында болуп турар болуушкуннарны үргүлчү дыңнап турарлар. Суурда Москваның үүнүн болгаш областың радио дамчыдылгазын үргүлчү дыңнап турарлар. Чайын тарылга шөлдеринге ажылдап турган колхозчулар безин чурттуң иштинде болгаш дашты-ында болуушкуннарны радио-биле дыңнап турарлар. Колхозчуларның чаагай амыдыралының деңнелин мооң адаанда чедиишкинниг фактылар чугаалап турар. Колхозчуларның бажыңнарында демир оруннар, нарын костюм, хеп үүлдерин колхозчулар кедип база эдилеп турар, колхозчу бажыңнарда чадаг-терге, дааранар машиналар бар. Колхозчу бажың бүрүзү төп болгаш область солуннарын үргүлчү ап, журналдарны база солун номнарны номчуп турар.

Колхозтуң клубунга үргүлчү хөй кижилер чыглып, ында өөрүшкүлүг, солун кежээлер болуп турар. Ында кинону үргүлчү үндүрүп турар болгаш колхозчуларның бот-тывынгыр уран-үүлүнүң көргүзүү болуп турар.

Артельдиң кежигүннериниң хөректеринде орденнер болгаш медальдер чайыннаныр турар. Олар бодунуң колхозунуң шөлдеринге болгаш мал ажылынга чаагай чедиишкиннери дээш шаңнатканнар. Колхозчу аныяктар өөрүшкүлүг болгаш аас-кежиктиг.

Ам колхозта часкы тарылга ажылдарынга белеткелди эки чорудары дээш социалистиг чарыш калбарган. Ылаңгыя колхозчулар агротехниктиг хемчеглерге кичээнгейни салып турар.

Эрткен чылдан бээр колхозчулар хар ызырындырарының ажылдарын чорудуп эгелээн, бо чазын 100 гектар шөлге хар ызырындырарының ажылдарын олар ам чорударлар Кышкы агротехниктиг хемчеглерни Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Маады Парыңмаа удуртуп турар.

Көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин ында эки чоруткан. Ам бар андазыннарны болгаш чепсек херекселдерни бүрүн септеп алган. Үрезинни арыглаан. Иван Сысоевка удуртуруп турар бригада үрезин арыглаарынга эки ажылдаан. Часкы тарылга ажылдарынга белеткели шынарлыг, бүгү ажылдарда колхозчуларның күжүн таарыштыр хуваап тургускан. 1951 чылда часкы тарылга ажылдарын дуржулгалыг чорудуп, бо чылдың көдээ ажыл-агый ажылдарын чедиишкиннигге эртирерингe белеткелди чорудуп турарлар. Колхозта комсомол организациязын Надя Формова удуртуп турар, ында 25 комсомолчулар бар.

Үш чыл хуусаалыг агротехниктиг курста Маады Парыңмааның удуртуп турар шөл бригадазының кежигүннери өөренип турарлар. Ында комсомолчулар болгаш аныяктар улуг сонуургалдыг өөренип турарлар.

Колхозта партия организациязының секретари Константин Павлович Шипилиннің удуртулгазы-биле комсомолчулар, аныяктар өөредилге чорудар өрээлин дерип хылып алганнар. Ында совет агробиологияның чедиишкиннерин көргүзүп турар көргүзүг лозуңнар, база чуруктар-биле ол өрээлди эки шимеп кылган.

Ажыл соонда кежээниң-не колхозчуларның бажыңнарынга Ильичниң лампалары чырып келирге, колхозчулар мичуринчи эртемге үндезилээн агротехника эртемниг кол үүлдерин шиңгээдип алырынга улуг күзелдиг кичээлдеп олуруптарлар. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң кол агроному эш Стариковтуң, эге школаның башкызы Неволинаның болгаш тыва бөлүктү башкылап турар эш Саңчаттың башкылап турары кончуг солун болуп турар болгаш дыңнакчылар эрткен материалдарны эки шиңгээдип ап турар.

Олар кичээл бүрүзүнге ыяк белеткеп, конспект болгаш планнарын тодаргай чогаадып ап турарлар. Олар боттарының өөренир материалдарынга үүгле өөредилге номнарын ажыглап турар эвес, харын чаа материалдарны номнардан, журналдан немей ап турарлар. Эш Стариков литератураны канчаар ажыглаарын, конспектини канчаар тургузарын болгаш бот кичээлге материалдарны чөп ажыглаарының дугайында конспектини канчаар бижип ап турарын хынаҗ, бодунуң дыңнакчыларынга дузалап турар. Курстуң дыңнакчылары ам тускай эртемниглерниң материалдарын «Социалистиг чер ажылы», «Совхозсолуну» деп соуннардан болгаш «Агротехника» деп журнал болгаш өске-даа материалдан ап турар.

Практиктиг кичээлдиң үезинде курстуң дыңнакчылары 100 центнер үрезинни арыглаан болгаш ооң шынарын, базын үнүжүн көрүп, лабораторияга шинчилеп көрген. Практиктиг кичээл соонда эрткен үүлдерни быжыглап база айтырып, оларны ыяк тайылбырлап турар. Ол ышкаш хөрзүннү ажылдап кылыры болгаш база чемижилгелерни хереглээриниң, белеткээриниң дугайында кичээлдерни шак ындыг практика кырынга эртирген.

Поктуг үнүштерниң дугайында тодаргай, оларның тус бүрүзүнде хевирии болгаш тургузуун ыяк тодаргай өөредип, поктуг үнүштер-биле демиселди чорударының аргаларын көргүзүп турар.

Сонуургаан айтырыгларының талазы-биле дыңнакчылар бүрүн харыыларны болгаш олар амыдыралга боттандырарынга санал сүмелерни база ап турарлар. Агротехниканың үндезиннерин шиңгээдип ап турар болза, оларны практика кырында ажылдаарының шынарын болгаш деңнелин бедидип турар. Курстуң дыңнакчылары совет агробиологияның бүгү чүвени тиилеп турар үштерин херек кырынга көрүп, оларны бодунуң амыдыралынга боттандырарынга бүгү болдунар үүлдерни ап турарлар.

Ам Кочетов аттыг колхоз чанында турар Чкалов аттыг колхоз-биле катыжар деп турар. Ол ийи колхозтарны улгатыр катышканының соонда колхозчулар улам чаагай амыдыралды чеңдип алырлар.

С. ФАТЕЕВ.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралы

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр). Даштыкы Херектер Министрлериниң Чөвүлелиниң хүннүң чугаалажыр айтырыгларын ажылдап кылыры-биле чыылдырган дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының март 21-де хуралын ССРЭ-ниң төлөөзи А. Громыко даргалаан.

Март 20-деги хуралга ССРЭ-ниң төлөөлери чөпшээрежилгени чиигедип алырын оралдажып, дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырарынга хамаарышкан хүннүң чугаалажыр айтырыының дугайында бодунуң төлевилелинге өскерилге киргенин мурнупда дыңнаткан. Хүннүң чугаалажыр айтырыгларының мурнуку формулировказында совет саналдың бир чугула чүүлү, ылаңгыя дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында, ол ышкаш, үш күрүнелерниң «Европада улустар аразының дүшкүүрлүг турар байдалының» чылдагааннарының дугайында кол саналы туруп тургап. Чаа төлевилелде үш күрүнелерниң төлөөлериниң көдүрүп үндүрген чамдык чүүлдери бар. Совет төлөөлер ол чүүлдерни хүлээп ап тура, ук чүүлдүң дугайында чөпшээрежилгени чеьдип алырының оруунда бергелерни чайладырын бодаан. Номчукчуга сагындырары-биле ол чүүлдүң чаа редакциязын көргүзер:

«Европада улустар аразының дүшкүүрлүг байдалының чылдагааннарын болгаш Совет Эвилелиниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның аразында харылзааларын ёзулуг болгаш үр үеде экижидерин хандырарынга эргежок чугула хемчеглерни, аңаа АКШ, ССРЭ, Великобритания болгаш Францияның боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында, боо-чепсектиг күштерниң кызырылдазын боттандырыш турарының дугайында улустар аразының контролюн тургузар дугайында, ол ышкаш дайынның кыжаныын база агрессиядан хоргуушкунну чайладырының өске-даа хемчеглериниң дугайында айтырыгларны болгаш дөрт күрүнелерниң бар турар керээлер ёзугаар хүлээлгелерин болгаш чөпшээрежилгелерин күүседип турар дугайында айтырыгны көөрү».

Бо хүнгүнүң хуралынга үш күрүнелерниң төлөөлери Советтиң саналының бо чаа редакциязының дугайында боттарының саналын тодаргай болгаш илезибиле илеретпээннер.

Францияның төлөөзи Пароди совет төлевилелде боо-чепсектиг күштерни кызырар дугайы чугаалатынган болгаш үш күрүнелерниң «боо-чепсектиң деңнелиниң» дугайында айыткан саналы «чиде берген» деп чүвениң дугайында авыластыг «кайгаашкынын» илеректен. Ынчангаш, Францияның төлөөзи дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгның тодаргай болгаш иле тургузуушкунун «боо-чепсектиң деңнелиниң» дугайында туманналчак болгаш ужур-утка чок формулировка-биле солуур дээн бодунуң оралдажыышкынын дапкырлаан. Боо-чепсекти кызырар дугайында айтырыгны чугаалажыры Францияның чазаанга таарымча чок, үүге дээрге, Францияның чазаа туруп турар деңнелге таарышпайн турар болгаш боо-чепсекти улгатырар политиканы чорудуп турар дээриниң дугайында Пародиниң мурнуку ыят чок медеглелин сактып көөр болза, ооң чугаазының утказын чиигги-биле билип ап болур.

Хүннүң чугаалажыр айтырыгларынга дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны киирбес дээн бодунуң күзелин көөргедип тура, Пароди үүге совет төлевилелде бүгү күрүнелерниң эвес, үүгле дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштериниң дугайын чугаалап турарыл деп айтырган. Бир эвес боо-чепсектиг күштерни кызырарының сорулгазын шыңгыызы-биле боттуң мурнунда салыр болгаш ол чугула айтырыгны үре-түңнел чок шуугаазының үүлү болдурбас дээр болза, ылаңгыя дөрт күрүнелер—ССРЭ, АКШ, Великобритания болгаш Франция оларның боо-чепсектиг күштерин кызырар чорукту боттандырары эргежок чугула деп совет төлөөлер каш удаа тайылбырлап турган.

Великобританияның төлөөзи Дэвис баштай совет саналдың дугайында үүгле баштайгы демдеглелди кылып болур мен, мээң бодалым «өскертиип болур чадавас» деп медеглээш, ынчалза-даа совет санал «чөпшээрежилгениң үндезини болуп шыдавас» деп чугаалаан. Дэвис бодунуң саналын быжыдары-биле чаңгыс-даа барымдаа чугаалаваан. Совет саналдың чаа чазалгага ханмаанының дугайында Дэвистиң чугаазының ёзулуг чылдагааны оон «бо редакцияның бодалгазы болза, барыын күрүнелерниң херектиг деп көргени политиказындан хоорлурун чеьдип алыры болур» дээн медеглели-биле чаза шаптынып турар. Советтиң саналында дөрт күрүнелерниң чепсектиг күштерин кызырар дугайы чугаалатынып турарын, а барыын үш күрүнелерниң «херектиг деп хүлээп алган» политиказын боо-чепсегленишкиниң далаштырыышкынының политиказы болурун барымдаар болза, Дэвистиң дүвүреп турарының чылдагааннарын билип алыры берге эвес. Дэвистиң Пароди ышкаш, советтиң саналында «боо-чепсектиң деңнелиниң дугайын эвес, а дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайын чугаалап турарынга хомудалын илереткени таварылга эвес.

ССРЭ-ниң төлөөзи Громыко бодунуң чугаазынга совет саналдарның камгалалынга бүзүрелдиг барымдааларны көргүспүшаан, дүүнгүнүң болгаш бо хүнгүнүң хуралдарынга үш күрүнелерниң төлөөлериниң көдүрген чамдык айтырыгларынга доктааган. Тодаргайлаарга Громыко АКШ-тың төлөөзи Джессептиң совет төлөөлериң бодалын хөй-ниитиниң мурнунда чиктиг кылдыр көргүзер бодалга-биле совет саналдың утказын хажыдар дээн каш удаа оралдажыышкынынче кичээнгейни угландырган. Парлалганың чамдык органнары чарлаптарын бодааш, совет саналдарның дугайында Джессептиң үндүрген хажыдылгалыг дыңнадыын элээн француз солуннар сегирип алгаш тарадыпканы таварылга эвес.

Совет саналдарның ужур-утказын Джессептен хажытканының чижээ кылдыр Громыко болза, совет саналды хүлээп алыр чорук шынында үш күрүнелерниң политиказын буруудадыр дөрт күрүнелерниң аразында кандыг бир «ийиниң аразында чөпшээрежилгезин» чарары болур дугайында болгаш база шынында Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында база дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында Потсдам чөпшээрежилгезин дөрт күрүнелерден күүседип турар дугайында совет төлөөлериң тургусканы айтырыгларының талазы-биле шиитпир болур дээн Джессептиң бадыткалын көргүскен.

«Ийиниң аразында чөпшээрежилге» дугайында бодал болза, совет саналды хүлээп алыры Совет Эвилелиниң киргени айтырыгларның ужур-утказының талазы-биле шиитпир үндүрери болур деп дээрги Джессептиң бадыткалы ышкаш хоозун чоруктуң үрези болур деп Громыко чугаалаан.

Хүннүң чугаалажыр айтырыглары кандыг-даа янзылыг төлевилел болурундан хамаарылга чокка, Германияның милитаризимин төрүдеринче, боо-чепсегленишкинни далаштырарынче угланган үш күрүнелерниң политиказын буруудадыр бис деп Громыко чугаалаан. Совет чазак ол политиканы шиитпирлии-биле буруу шаап турар, үүге дээрге, ол политика Европага тайбыңны быжыдарының эрге-ажыктарынга чөрчүүжүп турар, ол болза, Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында Потсдам чөпшээрежилгезин каржызы-биле үреп турар.

Амгы баштайгы чөвүлел хуралга айтырыгның ужур-утказының дугайында шиитпир үндүрерин саналдавайн тур бис. Бистиң сорулгавыс болза, Министрлерниң Чөвүлелиниң сессиязынга чугаалажыр хүннүң айтырыгларын белетээри болур. Ол дугайы үш күрүнелерниң төлөөлерингe эки билдингир. Амгы үеде айыткан саналдарны министрлер чугаалашсын деп үвени негеп тур бис, деп Громыко чугаалаан. Германияның боо-чепсээн дужүрер талазы-биле боттарынга алдынган хүлээллерни дөрт күрүнелерден хандырар хемчеглери алзыры-биле дөрт күрүнелерниң аразында харылзааларны экижидериниң болгаш тайбыңны быжыдарының чугула айтырыгларын чугаалашсын дээш, Министрлер Чөвүлелин чыылдырар деп саналдап турары шуутла билдингир. Бир эвес хүлээп алыр болза, моон соңгаар боо-чепсегленишкинниң далаштырыышкынының, ол ышкаш Германияны катап чепсеглээр айтырыгның дугайында үш күрүнелерниң холун сула салыр ийи уткалыг формулировкаларның агымынга советтиң ийи саналын шымындырып каар оралдажыышкыннарга удурланыр бис.

Даштыкы херектер Министрлериниң Чөвүлелиниң чугаалажыр үүлүнге Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында болгаш дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгларны киирер чорук ол айтырыгларны ужур-утка талазы-биле шиитпирлелди баш бурунгаар болдурар дээр үш күрүнелерниң дапкырлалдыг бадыткаашкыннарынга харыылавышаан, Громыко болза, ындыг бадыткалдар совет саналдарның ёзулуг утказының дугайында хөй-ниитиниң саналын будулдурар дээн оралдажыышкын болур деп чугаалаан.

Министрлер Чөвүлелиниң 1947 чылда Лондонга болган сессиязынга хүннүң чугаалажыр айтырыгларынга Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында айтырыг турган деп Громыко сагындырган. Ынчаарда үш күрүнениң төлөөлери ол айтырыгны хүннүң чугаалажыр чүүлүнге киирген чорук ужур-утканың талазы-биле шиитпирлелди баш бурунгаар болдурар деп чүвени чугаалавайн турганнар. Ам үүгле Министрлер Чөвүлелиниң чугаалажыр чүүлдеринге Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында айтырыгны киирери айтырыгның ужур-утка талазы-биле баш бурунгаар шиитпирлели болур кылдыр көргүстүүп турарыл?—деп Громыко айтырган.

Боо-чепсектиң кызырыышкынының дугайында айтырыгны «боо-чепсектиң деңнелиниң» дугайында айтырыгга дегбейн чугаалажып болбас дээр дугайында Дэвистиң бадыткалынга харыылавышаан, Громыко болза, бир эвес ол барымдаа кандыг бир ужур-уткалыг үүве болур болза, харын-даа совет саналдың шынын шынзыдып турары ол деп чугаалаан. Дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин хызырар дугайында айтырыгны чугаалажырда министрлер боо-чепсектиң болгаш боо-чепсектиг күштерниң санының дугайында тускай саннарны чугаалажыры чаягаар билдингир. Ынчангаш совет саналга удурланырының кандыг-даа барымдаазы чок. Бир-тээ силер аңаа удурланып турар болганыңарда, силерде өске планнар бар-дыр. Совет саналды хүлээп алганда дөрт күрүнелерниң бар турар боо-чепсектиг күштериниң санының дугайында айтырыгны чугаалажыр аргажок дээр үүве силерни девидетпейн турар.

Силерни шынында өске үүве девидеп турар. Силер боо-чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны «боо-чепсектиң деңнелиниң» дугайында айтырыг-биле солуурун негеп турар-дыр силер, үүге дээрге силериң төлевилериңер болза, министрлер айтырыгны боо-чепсектиг күштериниң кызырылдазының дугайын хөөрү-биле көрбес ужурлуг деп турары ол болур. Ынчаарга үш күрүнелерниң төлевилели болза, бо айтырыгны боо-чепсектиг күштерни улгатырар талазы-биле көөрүнүң аргазын берип турар. Үш күрүнелерниң төлөөлери ону бодап турар үүве кандыг-даа дадагалзааны артырбайн турар. Ол дугайын Францияның чазаа, ооң чепсегленишкин талазы-биле чорудуп турар политиказындан ойталап шыдавас деп ылаңгыя Пародиниң ажыт чок медеглели чугаалап турар.

Черле ынчаш, бистиң төвүлел хуралывыстың болуп турар үезиниң дургузунда чамдык чиктиг үүвелер көстүп турар деп чугаалаан. Кажан үш күрүнелериң саналдарында бар кандыг бир байдалдарны совет төлөөлер хүлээп алыр деп турда, ол саналдарның чогаадыкчылары боттарының саналдарының амданын чидириптерлер. Ындыг янзы Европада улустар аразының дүшкүүрлүг байдалының чылдагааннарының дугайында болган эвес, харын өске-даа саналдар-биле ындыг үүлдер болуп турган.

Совет саналда, агрессиядан коргар чорукту чайладыр дугайында сөстер чок деп Дээрги Джессеп, чоокта чаа бисти шүгүмчүлеп турган. Джессеп совет төлөөлерге: үүге совет төлөөлер «агрессиядан коргар чорукту чайладыр» дугайын үүге чугаалавайн турарыл? деп каш-даа катап айтырыглар салган. Бистиң саналывыс ам ол дугайын чугаалап турар. Үш күрүнелерниң саналында бар ол үүлдериң байдалы-биле бис чөпшээрешкен бис. Оон ынаймаарга бис ону экижиткен бис, ол дугайын дээрги Пароди чөпшээреп турар, үүге дээрге, бис үүгле «агрессиядан коргар чорукту» чайладыр дугайын эвес, харын «дайын кыжаныының» талазы-биле өске-даа чугаалажыышкынның дугайын чугаалап турар бис.

Бистиң саналывыста дөрт күрүнелерниң керээ ёзугаар хүлээлгелериниң дугайында айтырыгларны чугаалажырының эргежок чугулазының дугайын чүнү-даа чугаалавайн турарыл деп дээрги Джессеп ол-ла хире туруштуу-биле айтырып турган деп Громыко чугаалаан. Ам бистиң саналывыста ол дугайы чугаалатынып турар. Үш күрүнелерниң саналдарында бар чогуур үүлдерни бис хүлээп алган бис. Үүгле керээлер дугайында хүлээлгелерни чугаалашкаш, дөрт күрүнелерниң чөпшээрежилгелер талазы-биле хүлээлгелерин чугаалажып болбас деп үвениң шын эвези билдингир болбайн ханчаар. Дөрт күрүнелерниң аразында чөпшээрежилгелер талазы-биле хүлээлгелер болза, керээлер талазы-биле хүлээлгелерден ужур-утказы биче болур үүве бе ынчаш? Чөпшээрежилгелер талазы-биле дөрт күрүнелерниң алганы, чижээлээрге, Германия дугайында хүлээлгелерни ол чурттарның чамдык керээлер талазы-биле алган хүлээлгелериниң ужур-утказы биче болур үүве бе?

Ынчангаш, үш күрүнелерниң саналдарында сагындырган үүлдерни бис хүлээп алган бис, ынчалза-даа ол чокка база ажырбас турган; үүге дээрге, Германияның боо-чепсээн дужүрер дугайында база дөрт күрүнелерниң боо-чепсектиг күштерин кызырар дугайында совет саналдар дайынның кыжаныын, ооң ужурунда агрессиядан коргар чорукту чайладыр бодалдыг. Ам үүге ол саналды чөпшээревес силер?

Громыконуң чугаазының соонда ол хүннүң хуралы хагдынган.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 24-те медээлээни болза:

Бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачылар-биле кады дайзынга аар чидириглерни таварыштырбышаан, камгалалдың тулчуушкуннарын чорутканнар.

Март 23-те Сеул уунга дайзынның 9 самолёттары аңдара аттырган.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол камандылалының март 25-те медээлээни болза:

Бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачы отряттарның кезектери-биле кады дайзынның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырбышаан, камгалалдың тулчуушкуннарын чорутканнар.

Пхеньян районунга Улустуң армиязының зениттиг кезектери дайзынның үш самолёдун аңдара аткан.

(СЭТА).

Румыниянның үлетпүрүнүң чедиишкиннери

БУХАРЕСТ. Ажыл-агыйны планныг чорутканының түңнелинде 1949—1950 чылдарның баштайгы ийи чылында Румыниянның үлетпүр будүрүлгези болза, чуртка капиталистер тергииделиниң вегиниң сөөлгү чээрби беш чылынга бодааргa ыракта ажыр өскен. Будүрүлгениң ындыг дүрген өзүлдези болза, хөй санныг чаа-чаа үлетпүр тудуунун болгаш эрги үлетпүр будүрүлгелерни чаартып тургусканының түңнелинде, база ол ышкаш күш-ажылдың будүрүкчүлүүн бедиткениниң түңнелинде чеьдип алдынар аргалыг болган.

Румыниянның ажылчы чоннары, ылаңгыя үлетпүрнүң кол-кол адырларының хөгжүлдезинге болгаш катап тургузуушкунунга улуг-улуг чедиишкиннерни чеьдип алганнар. Совет техниканы шиңгээдип ажыглаанының болгаш күш-ажылдың совет методтарын хереглээнiниң ужурундан, дайын мурнундагы 1938 чылдагы деңнелден 1950 чылда 38 хуу хөй хөмүр-дашты ажылдап тыпкан.

1949—1950 чылдарда хөмүр-даштың бот-өртээ 7 хууга чедир чиигээн. Сөөлгү 4 чылдарның дургузунда чуртта хей дамчыдар четкилер барык 6 катап улгаткан.

1948 чылдың июньге чедир Румынияга машина тудуушкунунуң үлетпүрү барык чок турган. Амгы үеде машина тудуушкунунуң үлетпүрү дүрген темпи-биле хөгжүп турар болгаш ам хөй санныг тракторларны, нефть хереҳселдерин, бус-машиналарын, молотилкаларны, чиик үлетпүрлериниң дериг-хереҳселдерин болгаш өске-даа чүүлдерни будүрүп үндүрүп турар. Чурттуң будүрүлгелерингe автомоторларны, паровозтарны болгаш бараан вагоннарын, нефть хереҳселдерин, база троллейбустарны кылып үндүрерин боттандырып турар. Совет Эвилелиниң дузаламчызы биле дерип-чепсеглээн, пароход тудуушкунунуң верфилерин, балык тударының судноларын, баржаларны болгаш өске-даа судноларны кылып үндүрүп турар.

Бойдустуң хөй байлааның улуг элбекшили турза-даа Румыния болза, химия үлетпүрүнүң талазы-биле шаанда эң-не хожудаңгай чурттарның бирээзи турган, ол чорук дээрге чуртка турган даштыкы монополистерге дыка улуг ажыктыг болуп турган. Амгы үеде Румыниядa чаа-чаа химия будүрүлгелерин тургускулаан болгаш химияның эрги будүрүлгелерин эде чаартып тургускан. Фармацевтиг үлетпүрнү эң-не баштай тургузуп турар.

Чиик үлетпүр улуг хөгжүлдени чеьдип ап турар.

(СЭТА).

Барселонаның ажылчы чоннарының демисели

ПАРИЖ. Ажылчы чоннарның шимчээшкиннерин базарынга кадыг-дошкун өлүрүкчү хемчеглерни чазактан хереглеп турда-ла, Барселонаның ажылчы чоннары франкочу ёзу-чурумга удур демиселин үргүлчүлеп турар дугайын француз солуннар медеглеп турар. Барселонада кинолар биле театрлар хагдынган болгаш кандыг-даа хуралдарны хоруп каан. Хоорайның кудумчуларында боо-чепсектиг полиция отрядтары хайгыыл албанын чорудуп турар. Амгы үеде Барселонаның кудумчуларында туруп турар полицейжилериниң ниити саны 50 муң чеьдип турар.

(СЭТА).

Бразилияда аш болгаш чума

МОНТЕВИДЕО. Март 24-те «Корейо да манья» деп бразил солуннуң дыңнатканы болза, Сеар (Бразилия) штатка каңдаашкын болганының түңнелинде күштүг аш эгелээн. Ол штатка чуманың халдамырлыг аарыы база нептерей берген.

(СЭТА).

СПОРТ

Областың кышкы алды дугаар спартакиадазы

Бо чылдың март айның 11-ден 15-ке чедир областың кышкы алды дугаар спартакиадызы болуп эрткен. Спартакиаданың кол сорулгазы болза, областа спорт ажылының кышкы көргүзүглериниң чедиишкиннерин түңнеп көөрү, эң эки хаакчыларны, конькичилерни, гимнастчыларны илередири, «ГТО» деп демдектиң нормаларының кышкы комплексилерин дужаарынга калбак массаларны киириштирери болуп турган.

Эрткен спартакиада ол негелделериниң түңнелинге эрткен. Спартакиадага 7 район командылары болгаш Кызыл хоорайның үш командылары — 163 спортчуларны хаара тудуп киришкен.

Спартакиаданың киржикчилери эрткен маргылдааларга спорт-техниктиг көргүзүглериниң талазы-биле эрткен чылдардагы көргүзүглерден каш катап артык эки түңнелдерни көргүскеннер. Бир эвес хаактың 20 километр дистанциязын эр улус 1950 чылда 1 шак 31 минута 20 секунда эртип турган болза, хаакчы Тау («Динамо») ол дистанцияны 1 шак 29 минута 8 секунда эрткен. Аңаа 2 дугаар черни Сыслов («Динамо»), 3 дугаар черни Март-оол («Урожай») эжелээн. Хаактың 50 километр дистанциязынга областың бир дугаар разрядының рекорд нормазы 4 шак 10 минут турда Тау 4 шак 05 минута 57 секунда эрткен. Дыртык-Кара («Искра») 4 шак 13 минута 43 секунда. Куңгаа 4 шак 25 минута 51 секунда эрткеш 2 база 3 дугаар черлерни эжелээннер. Ынчаңгаш, хаактың 20 болгаш 50 километр дистанцияларынга областың рекордсмени деп атты Тауга тывыскан.

Хаактың 30 километр дистанциязынга эр улустуң патрультар чарыжынга бир дугаар черни «Искра» ниитилелдиң командазы (команда 4 кижи), ийи дугаар черни «Динамонуң» командазы, үш дугаар черни «Урожай» ниитилелдиң командазы эжелээн. Эр улустуң 10 километрге хаак маргылдаазының бир дугаар черин областың 1950 чылдагы хаак чемпиону Март-оол («Урожай») 48 минута 25 секунда маңнааш, чемпион атты улаштыр артырып алган. Ол дистанцияга ийи дугаар черни Кара-оол («Искра»), үш дугаар черни Суханов («Динамо») эжелээннер. Спартакиадага болган маргылдааларның онзе солун кезээ болза, трамплинден хаак-биле халыыры болгаш слалом деп, дагдан хөй эглиишкиннер-биле дүрген хаак чүңгулаашкыны болган. Хаак спорттунуң ол көргүзүглериниң талазы-биле массалыг маргылдаа бистиң областа бир дугаарда-ла болганы ол. Ол маргылдаага Таңды районнуң спортчузу Кузьмин бир дугаар черни эжелээш, областың чемпиону деп атты алган. Трамплинге 2 дугаар черни Март-оол («Урожай»), 3 дугаар черни Биче-оол («Искра») эжелээн. Слаломга 2 дугаар черни Шавраков (Таңды), 3 дугаар черни Март-оол («Урожай») алган.

Херээженнерниң хаак-биле 3—5—10 километр дистанцияларга маргылдаалары улуг сонуургалды көдүрген. Херээженнерниң 3 километрге хаак эстафетазынга бир дугаар черни «Искра» ниитилелдиң командазы (команда 3 кижи), ийи дугаар черни Таңды районнуң командазы, 3 дугаар черни Каа-Хем районнуң командазы эжелээн. Аныяк хаакчы Ковалевская («Искра») 5 болгаш 10 километр дистанцияларга областың рекордсмени деп атты алган. Ооң шактары: 5 километрге (моондактарлыг) 27 минута 24 секунда, 10 километрге 1 шак, моондактыг 5 километрге 2 дугаар черни Ваци (Улуг-Хем), үш дугаар черни Борисова («Искра») эжелээннер. 10 километр дистанцияга 2 дугаар черни эш Черепанова (Барыын-Хемчик), үш дугаар черни эш Ваци (Улуг-Хем) эжелээн. Дагдан бадар хөй эглиишкиннерлиг хаак чүңгулаашкынына Ковалевская («Искра») бир дугаар черни эжелээш, хаак спорттунуң ол көргүзүүнүң талазы-биле областың 1951 чылда чемпиону деп атты алган. 2 дугаар черни эш Борисова (Искра»), үш дугаар черни эш Черепанова (Барыын-Хемчик) эжелээн.

Конькиге оолдарның болгаш уругларның маргылдаалары база-ла эки түңнелдерни көргүскен. Кошкаров 500 метрге болгаш 300 метрге, Маслова 500 метрге болгаш 150 метрге областың рекордтарын тургускаш, рекордсменнер деп атты чедип алганнар. 1500 метрге оолдарның маргылдаазынга бир дугаар черни Кошкаров, 1000 метрге уругларның маргылдаазынга бир дугаар черни Мальцева эжелээн.

Гимнастика талазы-биле спартакиадага көрдүнген чүүлдерни командалардан «Искра» ниитилелдиң командазы бир дугаар черни эжелээн. Ийи дугаар черни Таңды районнуң командазы, үш дугаар черни «Динамо» ниитилелдиң командазы эжелээн.

Ынчаңгаш, спартакиадага көрдүнген спорт көргүзүглериниң чүүлдериниң талазы-биле бир дугаар черни «Искра» ниитилелдиң командазы (114 очко), ийи дугаар черни «Урожай» ниитилелдиң командазы (212 очко), үш дугаар черни Барыын-Хемчик районнуң командазы (249 очко) эжелээннер.

Областың алдыгы кышкы спартакиадазы организация болгаш спорт-техниктиг деңнел талазы эки түңнелдиг эрткен. Ылаңгыя Барыын-Хемчик районнуң эш Маштаринге баштаткан командазының эң эки организастыын, бедик сагылга-чурумнуун, спорт талазы-биле бедик түңнелдиин, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Бай-Тайга, Тес-Хем, Эрзин районнары спартакиадага киришпээнин очалап демдеглээри чугула.

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ АЖААЛГА КАССАЛАРЫНДА ОЙНААШКЫННЫГ САЛЫЫШКЫННАРНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Ойнаашкынының 17 дугаар тиражы 1951 чылдың апрель 8-те

Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурга болур

1000 ажаалга дептер бүрүзүнге 25 ойнаашкыннар таваржыр; оларның иштинден:

200 хуу хемчээлдиг 1 ойнаашкын ойнап алган ажаалга дептериниң талазы-биле салыышкынның ортумак түңү.

100 хуу хемчээлдиг 2 ойнаашкын бүрүзү, ойнап алган ажаалга дептериниң талазы-биле салыышкынның ортумак түңү.

50 хуу хемчээлдиг 22 ойнаашкын бүрүзү ойнап алган ажаалга дептериниң талазы-биле салыышкынның ортумак түңү.

Салыышкынның түңү хөй болган тудум-на, ажаалга хассазынга салыышкын үр болган тудум-на ойнаашкынның түңү көвей болур.

Ойнаашкынныг салыышкынны кайы-даа кассага киирип болур.

Рубльди ажаалга кассаларынга шыгжаарга эптиг болгаш ажыктыг.

Тыва Автономнуг областың күркүш-ажыл ажаалга кассазы болгаш күркредиттиң эргелели.

АҢНЫЫР АЖЫЛ-АГЫЙЫНЫҢ ОБЛАСТЬ ЭРГЕЛЕЛИНДЕН

Бүгү аңчыларга дыннадыры болза:

1951 чылда сугга эштир болгаш эжинмес куш аймаан моон адаанда хуусааларда

АҢНААРЫН ЧӨПШЭЭРЭЭР КУШТАР

а) Өдүрек (эрин), кас болгаш өске-даа сугга эштир куштарны ужуп келгениниң эгелээш май 15-ке чедир.

б) Эр кара-куштарны болгаш күртүлерни ойнап эгелээниниң май 15-ке чедир

Тогдук, күшкүл, торлаа аймаан, кыс кара-куш, күртү, өдүректерни чазын аңнаары хоруглуг.

Областың аңныыр эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б00645 Облкүүскомнуң типографиязы